

XVII. évfolyam

4. szám

Budapest, 1927 február 15

Cserrepéldány

CSENDŐRSÉGI LAPOK

MEGJELNIK
HAVONTA KÉTSZER

SZERKESZTI
PINCZÉS ZOLTÁN
SZÁZADOS

ELŐFIZETÉSI ÁRA:

Egész évre — — 12 pengő
Félévre — — — 6 pengő
Negyedévre — — 3 pengő

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL
BUDAPEST, I. ORSZÁGHÁZ-UTCA 30

CSENDŐRSÉGI LAPOK

SZERKESZTI PINCZÉS ZOLTÁN SZÁZADOS

ELŐFIZETÉSI ÁRA: Egész évre 12 pengő,
félévre 6 pengő, negyedévre 3 pengő

Megjelenik
havonta kétszer

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL
Budapest, I., Országház-utca 30.

*Hiszek egy Istenben, hiszek egy hazában,
Hiszek egy Isteni örök igazságban,
Hiszek Magyarország feltámadásában.*

Amen.

Nemes vitéz NAGY PÁL

ny. gyalogsági tábornok.

Nemes vitéz Nagy Pál ny. gyalogsági tábornok, a m. kir. honvédség volt főparancsnoka, február 10-én meghalt — vesszük a gyászjelentést. Az egész magyar társadalom a maga nagy halottjának fogadja azt az immár néhai embert, aki a honvédség megszervezésében, fejlesztésében és egészséges hadsereggé kovácsolásában történelmi érdemek koszorújába fonta nevét.

Daliás alakját, mindig derűs mosolyát, tiszta, kék szemét, nemes egyszerűségét és közvetlenségét soha sem felejtjük az, aki csak egyszer is találkozott vele az életben. Katonái egyéniségének varázsa alatt a világháború legragyogóbb lapjára tartozó hőstetteket vitték véghez, kishitűséget nem ismerő és vakon, lelkesen engedelmeskedő emberekkel vívta azokat a nagy harcokat, amelyekkel világháborús hadvezéri tevékenységét örökre bevészte a magyar haditettek történetébe. Akadályt, kishitűséget nem ismert, s mindennek fölé helyezte a férfi, a katona legnagyobb értékét: a becsületet.

Egy csonka, kis országnak minden reménye: a magyar királyi honvédség, Nagy Pál szellemében nőtt fel, Nagy Pál adta meg egész élete tartalmával, személyes példaadásával az irányt: a becsület, törhetetlen akarat, a reménykedés és bizakodás, az önérzet, szorgalom, a teljes szívvel, teljes lélekkel való munka útját, olyan örökséget hagyva ezzel hadseregünkre, amely ahhoz az országhoz vezet, amelyet Nagy Pálnak halottaiban is törhetetlen hite szerint Nagymagyarországnak fog nevezni és becsülni a világ.

Súlyos idők nagy embereit, akik kaotikus állapotokból teremtettek a felépüléshez, gyógyuláshoz és a végső győzelemhez vezető szilárd életutakat egy egész nemzetnek, nem lehet eléggé megbecsülni, tiszteletben tartani, amíg élnek és nem lehet eléggé megsiratni akkor, amikor meg kell válniuk az élettől és attól, amit életükben is jobban szerettek: fajtuktól, hazájuktól. Ezzel a mélységes tisztelettel és mélységes fájdalommal tesszük mi is koszorúkat nagy halottunk sírhalmára, de nem búcsúznak örökre, mert a kegyelet és a hála érzései még sokszor elvisznek bennünket arra a helyre, ahol földi pályafutását Isten rendeléséből be kellett fejeznie;

és nagy halottunk szelleme is itt él közöttünk, bennünk, nemzetünk egész nagy küzdelmében, harcában.

Hatvanharmadik életévében hunyt el. Sajósenyén született. Húszéves korában, a hadapródiskola elvégzése után, zászlóssá nevezték ki a volt győri 11. vadászszázalóhoz. Itt kezdi katonai pályafutását, de magyar lelke átkívánczik a honvédség kötelékébe. Kiváló szolgálatok után a világháború tábornoki rangban érte a 73. honvéd gyalogdandár élén. A világháborúban Bychawánál, Pietrokownál és Tarnawkánál vezeti sorozatos győzelmekre dandárját. E hadvezéri tetteiért kapta a Lipót-rend, majd a Mária Terézia-rend lovagkeresztjét. Majd az uzsoki szorosban látjuk az orosz áradat ellen küzdeni, azután a limanovai csata eldöntésében s az orosz gőzhenger megállításában jut számára döntő szerep. Ófelsége a másodosztályú katonai érdemkereszttel, a német császár az első és másodosztályú vaskeresztel tüntette ki. 1915-ben a 20. honvéd hadosztályt veszi át s neki adatott az a gyönyörű pillanat, hogy a magyar haza területéről az ő magyar honvédek verték ki az utolsó oroszot is. E teljesítmény után már az Isonzó mentén látjuk harcolni honvédek, majd Bukovinában menti meg az összeomlástól csapatainkat, halálfélelmet nem ismerő személyes bátorságával és hadvezéri tehetségével. Ujabb haditényeiért a vaskoronarend másodosztályával, a legfelsőbb dícsérő elismeréssel és a Lipót-rend középkeresztjével jutalmazták. Azután ismét az olasz határon küzd. A Károlyi kormány nyugalomba helyezte, de 1919 augusztus 25-én már a miskolci körlet parancsnoka, majd a budapesti körlet parancsnokságát vette át, míg 1922 január 4-én a magyar királyi honvédség főparancsnoka lett. Kimagasló tevékenységet fejtett ki a vitézi rend megalapozásában és szervezésében is. 1921 június 15-én a vitézek Főkapitányának helyettese lett.

Temetésén, amely február 12-én a Tiszti Kaszinó előcsarnokából történt, megjelent a Kormányzó Úr Ó Főméltósága, József királyi herceg, a budapesti helyőrség tisztikara a csendőr tisztikarral együtt és a polgári társadalom számos előkelő vezető embere.

A katonai gyászkíséretben a szegedi csendőriskola egy fél százada is résztvett.

A temetőben egy tüzerűteg díszlövése követte a gyászszertartást, ágyúdörgés közepette mondott végleges búcsút a napfénynek az, aki már nem érhetette meg, de hitte és előkészítette azt az időt, amikor majd ugyanazok az ágyúk nem a halál, hanem a feltámadás tiszteletére adják le üdvölvéseiket. Vitéz Nagy Pál várja ezt az ágyúdörgést s nem az Ó élete munkásságán múlik, hogy — ne hiába várja!

A magyar faj sorsa.

Irta: Dr. CZIÁKY FERENC altanácsnok ügyész.

(2. közlemény.)

Előbbi abból állott, hogy a várföldek jövedelméből tartotta el a király a külföldről ide bejött idegen vitézeket, akik — a mai fogalmi viszonyaink után igazodva — a király zsoldosaiként jöhetnek figyelembe. Ezeket akkori elnevezésük szerint „várjobbágyok“-nak, később a király szolgáinak (servientes regis), majd végül a szent király szabadjainak nevezték.

Ezen fegyveres erő feltétlenül és kizárólagosan esakis a királyi érdek védelmét szolgálta.

Erre pedig Szent Istvánnak azért lehetett szüksége, mert egyrészt tudta és látta azt, — ami egyébként Koppány somogyi nemzetségszéfő és az erdélyi Gyula hadnagy felkelésében be is következett — hogy a nemzetség- és törzsfők rossz szemmel nézik gazdasági hatalmuk megesonkítását, tekintélyük kisebbitését és mereven ragaszkodnak az őshazából magukkal hozott magyar ősvalláshoz: Hadúr tiszteletéhez, a szittya szokásokhoz. Gyűlölettel látják, hogy Szent István idegen vitézekkel veszi magát körül és hogy a királyi tanácsban lassan-lassan tért foglalnak a honfoglaló utódok mellett a külföldről bejött, idegen nyelven beszélő papok is.

Ezen érdekellentétekből származott felkelések

jelentkeztek tehát, mint a magyar faj ősi hagyományainak önvédelmi harcai az idegen erkölcsök és erőkkel szemben.

Szent István — ha maga elé tűzött céljait száz százalékgig meg akarta valósítani — nem bízhatott abban a fegyveres erőben, amit a törzsfők és nemzetségszéfők hatalma alól felszabadított és gazdaságilag önállókká, szabad földbirtokosokká tett fegyveres magyar családok képviseltek. Nem pedig azért, mert abban a korban nem volt olyan jogszabály, avagy erkölcsi törvény, ami a honfoglalóktól származott magyart arra kötelezte volna, hogy a fejedelem parancsára akkor is fegyverbe szálljon, ha külellenség nem fenyegeti az országot, hanem csak királyi érdek kívánja meg a hadbaszállást.

Szent Istvánnak ez nem nyújtott elég biztonságérzetet. És mert ő nem elégedett meg azzal, hogy a koronázás ténye által egy pogány fejedelemből keresztyén uralkodóvá lett, hanem ő több, nagyobb, egy — akkori értelemben vett — császár akart lenni, így nem volt szabad reformjaival feleúton megállania. Főként pedig mindig kész, királyi fegyveres erőre volt szüksége.

Így jött létre az ősi magyar felkelősereg mellett a másik katonai intézmény: a királyi haderő.

Viszont a királyi várföldek és birtokrendszerből kifejlődött az idők folyamán egy eredetileg királyi célokat szolgáló, de a történelem olvasztó-

Emlékek és élmények a régi csendőréletről.

Irta: PANAJOTT altábornagy.

Windisch százados mint honvédfőhadnagy, a nagyváradi honvédfőhadnagyhoz lett segédtszűl beosztva. A főhadnagy parancsnoka akkor Marschalkó Tamás ezredes volt, ki még mint 48-as honvéd szolgált. Az örökké jókedvű, tréfás, tősgyökeres magyar ember új segédtszűlét a kihallgatásnál végignézte s azután a következőképpen fakadt ki: „...én magának a mindennét, hát hogy mert maga hozzám segédtszűlnek jelentkezni? Nem tudja maga, hogy eddig Nagyváradon nekem volt a legnagyobb lábam s most maga ilyen lábakkal idetolakszik!“

A felállítás alkalmával nagy divatban voltak az alkalmi ajándékok. Szárnyszabó, kereskedő, szállítók, mind kötelezve érezték magukat a szárnyparancsnok jóindulatát holmi újévi kedveskedésekkel megnyerni. Elején nagy költségekkel járt az ilyen ajándék, mert a visszaküldésből tetemes portóköltés keletkezett. Később azonban rájöttem az elintézés sokkal olcsóbb és praktikusabb módjára. A küldeményeket — nagyjábólára élelmiszer és bor — a helyi örsnek adtam át s az örsparancsnok és gazdálkodásvezető egy szép levélben fejezték ki köszönetüket a jókedvű adakozóknak. Amde egyszer mégis balul ütött ki az ily ajándékok visszatartása. Feleségem, ki akkor még fogyatékosan bírta a magyar nyelvet, a „Lakatos“ által küldött sertésköztől visszautasította. Kiderült azonban, hogy a küldemény „Lakatos“ földbirtokostól származott, kivel jó szomszédi viszonyban éltem. Minden kimagyarázás dacára, vége volt a jó barátságunk, lévén a magyar emberre véres sértés az, ha az ily figyelmet visszautasítjuk.

Sok bajt okoztak az örsöknek a vándor cigányok, akiknek felfurcsolóján oly nehéz volt felülkerekedni. Legszeszvedélyesebb, de egyszersmind legeredményesebb üldözője volt e veszélyes nomádoknak a szekszárdi szakasparancsnok, Buday hadnagy, aki minden megengedhető eszközzel üldözte őket. A legradikálisabb

eszköz az volt, hogy az elfogott cigányt legszebb ékeségétől, hosszú hajától fosztotta meg, rövidre nyíratta. De csakhamar híre ment Fáraó nemzetségénél ennek az elégtelenítési procedurának s az idő óta messze elkerültek Tolna vármegye határát a cigányok. Történet egyszer, hogy egy ilyen hurokra került és díszétől megfosztott cigány égis magasztalta a csendőrököt: „Mi a főispán, a szolgabíró?! Semmi! Csak a csendőr, azzs ő fényes pofájával, azzs minden!“ Mikor pedig a nyírás procedúra befejezte után elbocsájtották, elment vagy ötven lépésre, visszafordult, öklét megrázta és odakiáltott az őt szemmel kísérő Buday hadnagnak: „Te is csak olyan bides zsándár vagy, mint a többi!“ De akkor aztán szedte is az irháját.

Nagy szerepet játszott Bányay örsvezető kikerdezésénél az örsirodába beugró pincetörök fölé épített nagy szekrény is. Ebben voltak rendszeresen a „kihallgatást“ eszközlő csendőrök elrejtve. Sok bemohosodott sirt bontatott fel Bányay örsvezető, egy kútból is húzott ki egy foszlásnak indult hullát. Eredményeire nézve jellemző az, hogy egy és ugyanazon esetből kifolyólag a honvédelmi minisztertől dicséző okiratot, a belügyminisztertől 30 forint jutalomdíjat, — de a kerületi parancsnokságtól 30 napi laktanyafogságot kapott.

Szép eredménnyel dolgozott Pop János örmester is. Szatmármegye területén híres tolvajok voltak az avasi oláhok. Akkor ott, hol ma öt örs működik, csak az avasi felsőfalusi örs állott. Ennek volt parancsnoka Pop örmester. Széles, izmos legény, ki azelőtt Bécsben „Burg-Gendarm“ (udvari csendőr) volt. Dacára román származásának, úgy sarokban tartotta az oláhokat, hogy messze elkerülték s csak „dráku“-nak (ördög) nevezték. Pop János örmester református asszonyt vett feleségül s maga is református lett. Magyarul s németül sohase tanult meg tökéletesen, de a francia nyelvet önszorgalmából annyira elsajátította, hogy francia filozófiai műveket olvasott. Özvegységre jutván, elvette komája, K. örmester fiatal özvegyét feleségül: „Azért, hogy kintárnak megtakarítsak özvegyi nyugdíjat.“ Midőn 40 évi szolgálata betöltése után kérte nyugdíjaztatását, szárnyparancsnoka figyelmeztette, hogy ne menjen nyugdíjba, mert ha nem nyomozhat, akkor meghal. Válasza erre:

kohójában végül magyar nemzeti jellegűvé vált intézmény: a vármegye.

Szent István reformjai és átszervező intézkedései teljesen átalakították a magyar társadalom képét és ez az átalakulás nem mindenben vált a honfoglalóktól leszármazottak javára.

E kérdés közelebbi megvilágításából a következőket ismerhetjük meg:

Szent István trónralépte előtt az Árpád-kori fejedelmek idejében, a magyar földön két nagy társadalmi csoportban elhelyezkedett embereket találhatunk.

Az elsőbe tartoztak azok, akiknek a vérség, a leszármazás jogán volt jussuk ahhoz, hogy magukat a honfoglalók utódainak tartsák. Ezeké volt minden jog, minden előny és hatalom, amit csak az akkori idők nyújtani tudtak.

Kötelességük volt: életükkel és vérükkel védeni az új haza földjét és engedelmessé válni a választott fejedelemnek, illetve a nép vezetőinek.

A második csoportba a honfoglaláskor itt talált és behódolt, illetve legyőzött idegen fajú, nem-magyar vérségű egyének sorolhatók.

Ez utóbbiaknak joga és kötelessége személyi helyzetükhöz képest különféle lehetett bár, azonban lényegileg mind az alsóbbrendű, a legyőzöttek kategóriájába tartoztak.

Szent István céljaihoz hozzátartozott az is,

„Jelentem alássan, akkor nem megyek nyugdíjba“ s tovább szolgált.

Persze, kivált az első időben sok mindenféle turpisságnak jöttünk a nyomára. A többek között Bihar-megyében a „Magurán“ gróf Zichy Jenő Milán szerb király tiszteletére egy tekintélyes vadászkastélyt építtetett. Midőn a szárnyparancsnok utazásai közben ide is eljutott, a felügyelettel megbízott vadőr jóhiszeműleg elmondta, hogy a csendőrrörök elég gyakran megfordulnak ott, rendszeresen este érkeznek, a gróf úr parancsára jó vacsorával lesznek ellátva, azután a számukra fentartott pihenőszobában töltik az éjjelt s reggel tovább portyáznak. Az őrzési beosztások átvizsgálásánál kitűnt, hogy ez a „veszedelmes pont“ három örs körletébe volt felvéve. Lett is azután ebből egy kis „veszedelem“.

Bár ez nem a csendőrség működése idejében történt, ideiktatok annak az illusztrálására egy esetet, hogy mily komikus eszközöket alkalmaztak hajdan a cigányok vallatására. Volt Torontálmegyében egy erélyességéről ismert és rettegett szolgabíró. Elébe vezették a lótolvajlással vádolt cigányt. Tagadott, mint a parancsolat. Senki se bántotta, hanem a szolgabíró csendlegényével bedugattott a cigány bő gatyájába egy macskát, a gatyaszárát bekötötte s a csendlegény egy vékony nádpálcával nem a cigányt, hanem a macskát püfölte. Hogy aztán a macska ijedtében mit művelt a cigány gatyájában, arra szemtanút szerezni nem lehetett.

A mártir-halált halt Fery Oszkár altábornagy, mint százados Zilahon volt szárnyparancsnok és Kiss őrmester a helyi örs parancsnoka. Fery, ki fiatal éveiben híres atléta és neves vívó volt, de emellett kivált a pisztolylövészetben vitte nagy tökélyre, mindennap kiment kertjébe egynéhány töltött pisztollyal a kezében, hogy célba löjjön. Történt egyszer, hogy az egyik pisztoly, mely az ujján lógott, véletlenül elsült és a lövedék a térdébe furódott. Hosszabb ideig nyomta az ágyat s ez alatt az idő alatt, mint hú samaritánus ápolta őt éjjelnappal Kiss őrmester. Számos dicséretes okiratai között ott függött az is az örsirodában, melyet szárnyparancsnoka hűségese ápolásáért kapott.

hogy a társadalmi csoportok ezen egymásközi helyzete megváltoztassék, illetve, hogy a két csoport közt tátongó szakadék eltűnjék. Uralkodói felfogását errenézve fiához intézett intelmében így fejezi ki: „Bármely országból való jövevényeket, akik idegen műveltségeket és idegen fegyvereket hoznak be, azokat szívesen fogadd, mert azokban áll a birodalom ereje“. Jegyezd meg, hogy „az egy nyelvű és egy szokású ország törékeny“, vési be tovább intelmét fia emlékébe.

Ugyancsak Szent István ezen felfogásáról tesz tanúbizonyságot a Szent István hívására a hazánkba került Theotmár salzburgi érseknek IX. János római pápához intézett alábbi tartalmú levele is: „Szent Istvánnak nagy gondja van országa minden rendű és rangú lakosságára!“ Ugyanezen levélből az is kitűnik, hogy Szent István „nemcsak a hatalmasokkal törődött, hanem a gyöngékekkel is és nem feledkezett meg arról, hogy az emberek egymás közt egyenlők!“

Ezeknek az uralkodói vezérelveknek a gyakorlati megvalósítása érdekében mindent elkövetett, hogy az idegenek itt, a magyar földön, mindenféle gazdasági, erkölcsi és társadalmi előnyökben részesüljenek, továbbá, hogy az idegen fajú egyének és a magyar fajta közti társadalmi különbségek eltűnjenek.

Ennek meg is lett a Szent István által várt

Ung, Bereg és Máramaros megyében annyira el volt terjedve az uzsora, hogy annak megfékezésére kormánybiztost kellett kirendelni. Erre az állásra az igen erélyes kezű Egán Lajos lett kiszemelve, aki Fery Oszkár akkori százados, ungvári szárnyparancsnokkal karöltve, kérelmelhetetlen szigorral látott a „szanálás“ munkájához. Rövid idő alatt oly tömege érkezett be a csendőri feljelentéseknek, hogy a járásbírók képtelenek voltak ezt a rengeteg munkát feldolgozni. A szegény becsületes ruthén nép elvesztette kis földjét, viskóját és kénytelen volt vagy kivándorolni, vagy a falvakat kiürítve a hegyek közé vonulni és falvait kiuzsorázóinak átengedni. Amde a körmönfont galíciaiak az 1883. évi XXV. t.-e. határozványait is kijátszották, rövid — talán két évi — fennállás után a kormánybiztosságot feloszlatták. Egán Lajos a vizsgálat adatai szerint egy árok átugrásánál egy szerencsétlen véletlen következtében saját pisztolyával keresztül lőtte magát, — a nyomozást folytatott Fery százados meggyőződése szerint azonban orozva agyönlövetett. — Fery át lett helyezve s befejeződött a nagy garral megindult ruthén-akció. Azt hiszem, nem messze járok a valóságtól, ha Fery Oszkár altábornagy brutális meggyilkoltatását összefüggésbe hozom az ő ungvári szárnyparancsnoki működésével.

Ezt a ruthén akciót voltaképpen az akkori ungvári görög-kath. püspök, Fireák Gyula indította meg. Jelentő erre a mozgalomra nézve az a körülmény, hogy midőn a liberális lapok már az előkészítő tárgyalásokra rásütötték az antiszemitizmus belyegét, a további tárgyalásokra egy pár zsidó országgyűlési képviselő is meg lett hívva. És mi lett az eredmény? Az a határozat, hogy: „Módot kell találni a szegény zsidóság felségélyezésére, nehogy az kényszerülve legyen uzsorát üzni“.

Sok nehézséggel kellett a csendőrségnek kezdetben megküzdenie. A gyűlölt Bach-korszakbeli „zsandárok“ politikai szereplése még élénk emlékezetben élt a nép között. A közigazgatásági hatóságok jogaiknak megcsönkítését látták a szervezeti és szolgálati határozványokban kifejezett mellé- és nem alárendeltségben. Egyes napilapok még a sajtószabadság korlátozásának veszedelmét is látták a „csend-ör“ elnevezésben és igaztak az intézmény ellen. Sokaknak nem ment fejébe, hogy az egyszerű csendőr-altiszt „örs-parancsnok“ el-

eredménye. Abban nyilvánult ez meg, hogy külföldről, főképp a nyugati német és olasz földről, — de a Balkán felől is — nagy számban jöttek be idegen, német, olasz és szláv papok, vitézek, iparosok és kereskedők, akik egymás közelében, nagy tömbökben telepedtek le a királyi birtokokon, főként az országnak szélein fekvő és az ősi szállásbirtoktól távolabb eső vidékeken, valamint a királyi várföldek központjaiban. Ide magukkal hozták előző otthonuk szokásait, faji jellegüket és természetüket, itt megőrizhették nyelvüket és a honfoglaláskor itt talált idegen fajú néptörödékekkel azonos társadalmi érdekeket keresve, megalakult a magyar fajjal szemben az első kisebbség.

Az ősmagyarsághoz tartozók és a jövevényeknek nevezett kisebbség közt eleinte igen erős társadalmi ellenszenv állott fenn. Ennek oka abban keresendő, mert a magyar fajhoz tartozók fájó szívvel érezték, hogy míg nekik ősi vallásukat, az ahhoz fűződő szokásaikat és szertartásaikat nem szabad gyakorolniok, és hogy azok a jogaik, — amiket őseik a vérszerződéssel még Etelközben megszereztek — napról-napra csorbulnak, addig az idegenek a királyi hatalom védőszárnyai mögött kiváltságokban élnek, kedvezményekben részesülnek, idegen szokásaikat ápolhatják, nyelvüket használhatják, vallásukat gyakorolhatják, sőt az ősi magyar vallással szemben előnyöket is élveznek.

nevezést visel. Egyedül a bíróságok barátokoztak meg csakhamar az intézménnyel, kivált midőn belátták azt, hogy az értelmes és kimerítő jelentések mennyire megkönnyebbitik az ő munkájukat.

De ezek a mellékalamítások csakhamar letűntek s a kakastollas vitézek egy-kettőre népszerű, tisztán magyar intézmény jellegét öltötték s ahol megjelentek, bizalmat, megnyugvást keltettek.

Kivált a szegedi kerületben állottak a közbiztonsági és közrendészeti állapotok siralmas lábon. A rosszul javadalmazott csendbiztosok és csendlegények (persecutorok) egységes vezetés, minden kiképzés és szakszerű irányítás hiányában nem voltak képesek sem rendezett állapotokat teremteni, sem fenntartani. A községi bírák nagyobbára csak terror útján jutottak állásaihoz, de azok betöltésére sem értelmi, de sokszor még erkölcsi képesítéssel sem bírtak. A községek közbiztonsági szolgálatát nagyobbára úgynevezett felelős éjjeli őrök látták el, akik részben a legnagyobb gazemberek közül kerülve ki, a gonosztevőkkel cimboráltak. A rossz közlekedési viszonyok, nagy területeken még a távíró hiánya is, mind-mind olyan nehézségek voltak, amelyeket kitartással, egyszerűséggel, szakértelemmel és sokok lelkiismeretességgel kellett leküzdeni. Akadt szolgabíró, aki a csendőrséget kifejezetten ignorálta s csak akkor barátokozott meg vele, amikor egy bíróválasztásnál úgy megszalasztották, hogy a kerítéseken keresztül kellett menekülnie.

Hirhedt oláh községek voltak Torontálban Bánát-Komlós, Constancia-lunga és Valkány. Ezek látták el három vármegyét „felelős éjjeli őrökkel“, de rajtuk is ment keresztül minden lopott jószág. Emellett erőszakos, verekedő nép volt. Midőn 1882 január 1-ének hajnalán Bobár Mihály őrvezető, egy hatalmas székely fiú, az első járórt kivezette a bánátkomlói laktanyából, első teendője az volt, hogy a zárórat ellenőrizze, amit akkor csak személyes fellépéssel lehetett végezni. A koresma persze tele volt dorbézoló részeg oláhokkal. Midőn Bobár a mulatókat távozásra szólította fel, előugrott az egyik asztal mellől egy tagbaszakadt alak s mellét verdesve kiabálta: „Josz birón, pesz per tu ku fűispán!“ (Én vagyok a bíró, én per te vagyok a főispán!)

A Szent István király által lefektetett és megvalósított ezen államszervező elvekkel azért kellett behatóbban foglalkoznunk, mert ezek, az általa teremtetett intézmények nagy egészükben nyolcszáz esztendőn át fennmaradtak.

A fentiekből azt láthatjuk tehát, hogy a magyar faj, — amelyik a IX. század végén még mint rettegett harcosnép szerzett magának hazát Európában — a X. század végén már kinyitja otthonának kapuit, hogy a nyugati kultúra ügyvivői azon bejöhessenek és itt tanyát üthessenek. Sőt az új, ismeretlen hitvallás kedvéért feláldozza ősi hitét és hagyományait is.

A Szent Istvánt követő háromszáz évet úgy tanultuk, hogy az Árpád-házi királyok kora.

Mi most azt nézzük meg közelebbről, hogy mit jelentett gazdaságilag, társadalmilag és katonailag a magyar faj szempontjából ez a három évszázad?

A gazdasági fejlődés a Szent István által megalkotott csapásokon haladt, természetes fejlődése irányát megtartva. Ez az irány pedig a közös tulajdonból az egyéni haszonélvezethez, utóbbtól pedig az egyéni tulajdonhoz vezetett.

A nemzetségi szállásbirtok, mint a legősibb birtokforma, továbbra is fennállott bár, de a nemzetségeken belül élő családfők már mindent elkövetnek, hogy a közös tulajdon keretén belül meglévő egyéni haszonélvezeti jogukat a szabad rendelkezé-

De bizony Bobárnak nem imponált ez az önhitt fellépés; előállította a bírót... És lőn záróra, esend és rend.

Annak illusztrálására, hogy milyen eszközöket használtak fel a gonosztevők arra, hogy az őket elfogó csendőroket kinvallatással vádolják, elmondok itt egy esetet:

Egy járór elfogott sertéslopásért egy dászkalát (oláh tanító, ki szabad óráiban disznópásztor is volt) s bekísérte őt Nagyváradra. Lehangoltan, nagy siránkozás között panaszkolta a dászkal, hogy mennyire megverték őt a csendőroek s ingét felemelve, mutatta a véres hátát, mely tényleg tele volt vérző csíkokkal. Feltűnt azonban az, hogy ezek a csíkok esupa párhuzamos vékony vonalokból állottak s semmi daganatot nem mutattak. Az azonnal előhívott ezredorvos konstataulta is, hogy a csíkok nem ütésből, hanem karcolásból erednek. Evvel a bizonyítási eljárással azonban be is ismerte az oláh, hogy midőn az erdőben pihenőt tartottak, ő a közelben kuszó szeder-indából néhányat észrevétlenül kitépett s avval hátát meghúzgálta.

Kezdetben bizony sok oly elem tolokodott be a csendőrséghez, amely nem odavaló volt. Letört existenciák, bukott tisztviselők, sőt notorius gonosztevők is. Ezen utóbbiaknak a községelöljáróságok szívesen állították ki az erkölcsi bizonyítványt, csakhogy szabaduljanak tőlük. „Majd a csendőrségnél megtanítják keztyűbe dudálni.“

Verhovay Gyula akkor hozta lapjában ezt a verset:

„Ha minden kötél szakad,
Más hivatal nem akad,
Beállok esendőrnek.“

Igy került a csendőrséghez Vitális tart. huszármester is, aki mint intelligens, esinos, katonás megjelenésű ember csakhamar megkapta a c. őrmesteri rendfokozatot.

Vitális a törökkanizsai őr paranesnoka volt s mint ilyen betegség okából 6 heti szabadságot nyert. Alig távozott az őrsről, midőn az őt helyettesítő altiszt sürgönyileg jelentette, hogy Vitális Törökkanizsa községétől 2000 forintot vett fel „határőrzés“ címén. A vizs-

zési joggal cserélhessék fel. Ennek a törekvésüknek érvényre jutását azonban megakadályozta azon konzervatív, ősi magyar elv, hogy a szállásföldeknek a nemzetség fenmaradását kell biztosítaniok, tehát azok elidegenítése éppen a nemzetség jövője érdekében tilos. Az elidegenítéshez tehát a nemzetség férfitagjainak beleegyezése szükséges volt és ez esetben is ki volt kötve a szomszéd (szállás) birtokos család részére az elővételi jog.

A királyi birtokból fejlődött ki az adománybirtok. Ez oly módon keletkezett, hogy az uralkodó, királyi jogára hivatkozva, a köz érdekében kifejtett tevékenységért egyeseknek — lettek legyen azok a magyar fajhoz tartozók, vagy jövevények — a királyi földekből birtokot adományozott. Ez történhetett teljes, vagy korlátolt rendelkezési tartalommal az adományozó elhatározása szerint.

Egy kétségtelennek látszik: Az, hogy ezek a megadományozottak — akiket később nemeseeknek neveztek — ily módon függőségi viszonyba kerültek a királlyal, mint adományozóval szemben. Ez a függőség nemcsak a hálaérzeten épült fel, hanem abban is megnyilvánult, hogy az adománybirtok elidegenítéséhez újabb királyi engedély volt szükséges. Ugyanígy engedély kellett ahhoz is, hogy az adománybirtokot fiutód nemlétében a leány örökölhesse.

Az Árpád-ház végén az a különbség, mely a IX.

században még élesen látszott az adomány és ősi szállásbirtok között, teljesen elenyészett. Ennek oka nem kis mértékben abban is rejlett, mert a szállásbirtokosok mind gyakrabban kérték a királytól, hogy ősi birtokaikban őket királyi jogon is erősítse meg.

Végül a harmadik birtokforma volt a szerzeményi birtok, amire nézve a teljesen szabad rendelkezési jog lépett érvénybe.

Ezenkívül — bár nagyobb jelentőséggel nem bírtak — megemlíthetjük itt a városok külső és belső telkeit, a honfoglaláskor itt talált és behódolt őslakók birtokait, végül azon paraszti birtokokat, amikből az évszázadok folyamán a jobbágy- és zseliertelkek intézménye fejlődött ki.

Ez a magyar föl fejlődésének sorsa a XI. századtól a XIV. század elejéig.

A magyar föld sorsa pedig egyet jelent a magyar faj sorsával, mert ezen a földön, ebből a földből élt; ennek a porából keletkezett és azzal vegyült el.

A föld képezte a magyar faj jövedelmi forrását, ami viszont a társadalmi viszonyok kialakulása során éreztette döntő jelentőségét. Végül a katonai intézmények is innen táplálkoztak.

Az Árpád-házi királyok idejében már kialakulnak a társadalmi rétegvonalak is.

gálatot megejtő szakaszparancsnok csakhamar megállapította, hogy a gazdag község elhatározta, hogy saját költségén egy örs felállítását kéri nagy háttérnek megőrzésére. A „szakértőül” felkért Vitális őrmester azonban azt a tanácsot adta, hogy ezt a célt könnyebben és olcsóbban érik el, ha az örs vállalja a megőrzést, miután ez amúgy is csak a nyári hónapokban szükséges. Minden esendőr — úgy mond — csak napi 8 órai szolgálatot tartozik teljesíteni, a többi idő felett szabadon rendelkezhetik s így a határőrzést vállalja. Miután ez fejenként és havonként — gondolom — 200 forintba került volna, a rációk megőrültek a jó üzletnek s mindjárt ki is fizettek mint első részletet 2000 forintot. A szakaszparancsnok Vitálist már a szomszédos Zentán találta elegáns civilruhában, hol éppen eljegyzését ünnepelte egy jómódú mészáros leányával. A hadtörvényeségi vizsgálat folyamán azután kiderült, hogy Vitális egy sikkasztás miatt fegyelmi úton elcsapott tisztviselő volt, kinek hitese felesége tőle különváltan élt.

Két kiváló esendőrtisztről kell itt megemlékezni, kik az intézmény szervezése és fejlesztése körül igen kimagasló érdemeket szereztek. Mindketten ott nyugosznak már a farkasréti temetőben: Stesser György altábornagyról és Sönsér Nándor tábornokról. Stesser mint közöshadseregbeli huszárcapitány jött át mindjárt a felállításakor a esendőrséghez s itt különösen a lovas esendőrség szervezése és a lovak beszerzése körül fejtett ki elévülhetetlen eredményektől kísért tevékenységet. Mint szárnyparancsnok, kerületi parancsnok és felügyelőhelyettes egyaránt mintaképe volt a szigorú, de igazságos s alárendeltjeiről igazán atyailag gondoskodó előljárónak. Elhalálzásakor a következő nekrológot írtam róla a Csendőrségi Lapokban: „A megboldogult majdnem 21 évi esendőrségi szolgálata alatt nagy tehetségét és ritka tevékenységét egyedül az intézmény fejlesztésének és felvirágoztatásának szentelte s nemcsak szívének minden lüktetése, termékeny agyának minden gondolatmenete a miénk volt. Szeretett mindnyájunkat avval a tiszta emberszeretettel, melyre az ő meleg, valóságos érzéstől áthatott aranyos kedélye egyedül képes volt és szerettük őt azon rajongással, amely azt megilleti, aki mint bajtárs, érzése egész melegevel szorított velünk kezét s akikre ezen kéz szigorú nyomása sem hatott seha zsibbasztólag.”

Fonjuk a ravatalát borító babérok közé a hálás emlékezet „nefelejtés”-csokrát! — Sönsér Nándor még mint hadnagy lépett át a közös hadseregtől a régi osztrák esendőrséghez az erdélyi ezred kötelékébe s azóta ott szolgált mindaddig, míg a szegedi kerület felállítva lett. A bécsi születésű német ember — ha nyelvében nem is lett tökéletes, de érzelmeiben példát mutató magyar ember lett. Megszerezte a magyar honosságot s „otodzai” előnévvel a magyar nemességet is. Leánya révén közeli rokonságba jutott a bonyhádi Perczel-családdal. Élete alkonyát Budapesten töltötte leánya és unokái körében.

Jellemző az ő tevékenységére, hogy mint szárnyparancsnok, aki akkor még nem bírta eléggé a magyar nyelvet, minden jelentését németül fogalmazta, azt számvivő őrmestere magyarra fordította s Sönsér leírta, hogy az ő sajátkezü írása kerüljön az irattárba. Gyakran érkeztem, mint nagyikindai szakaszparancsnok, reggel 3 órai vonattal haza s szárnyparancsnokom irodájának ablaka még világítva volt.

Nagyváradon a szárny szerződötett szabója csakhamar kifüggesztette cégtábláját a következő szöveggel: „Hámzli József m. k. esendőrszárny-szabó”. Erre a helyi lap ezt a megjegyzést tette: „Tudtuk eddig, hogy vannak nekünk gyalog esendőreink, lovas esendőreink, de hogy repülő esendőreink is vannak, azt csak most tudtuk meg, midőn olvastuk, hogy Hámzli József szabja a esendőrök szárnyait.”

Nagy vita fejlődött afelett, hogy milyen legyen az új esendőrség fővege? Szende Béla, az akkori honvédelmi miniszter, egy tősgyökeres, nyakas magyar ember, ellene volt a kakastollas kalapnak, mint idegen viseletnek. A kalappal csak valahogyan kibékült, midőn neki egy ahhoz hasonló székelykalapot bemutattak, de már a kakastollal sehogy se tudott megbarátkozni. Ekkor előhozott Török tábornok egy olyan kakastollforgót, amelyet a felvidéken a tót legények hordanak s ezzel el volt döntve a kakastollas kalap sorsa. Azóta sok minden kísérlet történt, de azért mai napig is megmaradt a kakastollas kalap. És ez így is van jól, mert a kalap a legcélszerűbb, legkönnyebb és legolcsóbb főveg; a kakas pedig már a régi görögöknél, rómaiaknál és galloknál is mindig az éberség jelképe volt.

A régi törzsfők ivadékaiból lesznek a főurak, a barones.

A külföldről bejött papok a királytól nyert dominiumok és egyházi tisztségek különfélesége szerint képezik a főpapok és alsóbbrendű egyháziak társadalmi rendjét.

A régi magyar nemzetségek férfitagjaiból kialakul a magyar középnemesség osztálya. Ezekhez számíthatnak társadalmilag azok a külföldről bejött idegen lovagok és vitézek, akik fegyveres szolgálataikért királyainktól dominiumot, vagy személyes nemességet nyertek. Ezek közé sorolhatunk végül a várföldeken élő várjobbágyok.

Mig a királyi birtokok vezetőiből: a várispánokból a királyi hadak vidéki vezérei kerülnek ki, mintegy átmenetet képezve a középnemességből a főurak társadalma felé.

A városokban élő iparosok és kereskedők egyetemé adja a városi polgárságot. Ezeknek jogát és társadalmi helyzetét a városi élet falain belül védik és szabályozzák a városok házi törvényei.

Végül a várföldeken dolgozó kézimunkásokból, a honfoglaláskor leigáztak leszármazóiból és a vidéki földesuraknál dolgozó iparosokból kialakul a jobbágyok és zsellérek csoportja. Ezek politikai jogokkal nem bírnak bár, de viszont személyükre szabadok és megélhetésükről a magyar föld gondoskodik. Így lesz sorsuk azonos a magyar sorssal!

Ha azt a kérdést vetjük fel és azt tesszük kutatásunk tárgyává, hogy a honfoglalóktól leszármazott magyar fajta ezen társadalmi rétegek melyikében található fel, úgy azt találjuk és azt felelhetjük, hogy ezeknek nagy tömege a középnemesség társadalmi osztályában él, míg kis százaléka a főurak közt keresendő.

A magyar fajta tehát még ebben a korban — bár nagy százalékban fogadta be sorai közé az idegeneket és bár a magyar vér keveredése megkezdődött — feltétlen uralkodó helyzetet élvezett a Kárpátok medencéjében.

A foglalkozásokat illetően azt mondhatjuk, hogy a magyar fajta karddal szolgálta, védte és őrizte a magyar állameszmét. Mig — hogy a ma fogalmaival fejezzük ki magunkat — a fizikai és szellemi munkát az idegenből bejöttek látták el.

Így alakult ki, így folyt a magyar gazdasági és társadalmi élet a honfoglalástól számított harmadik és negyedik évszázadok alatt. Így rendezte be állami életét magának és külföldről jött vendégeinek a magyar faj.

Közben a 1241-ik év volt az, amelyik azzal fenyegette a magyar fajt, hogy — amint rokonszármazású elődeivel: a hunokkal és avarokkal is történt — a Kárpátok medencéje: a Duna-Tisza völgye temetőjévé váljék.

A tatárjárás volt ez a veszedelem, amelyik sok viruló ágat, sok életerős hajtást tört le a magyar nép életfájáról és sok-sok száz magyar tűzhelyen elotta ki örökre a családi élet melegét.

Hála a Magyarok Istenének, a tatárjárás csak átvonuló vihar lett, amelyik után új, erős fejlődésnek indult a megtépázott magyar élet.

Sőt egy történelmi hasznunk is lett ebből a vérből: megmutattuk ennek a hálátlan, vén Európának, hogy a nyugati kultúra, a kereszténység védelmében életünket és vérünket is feláldoztuk.

Jusson hát eszébe a ma franciáinak, a számító

Angliának, hogy mi hétszáz évvel ezelőtt érettük, az ő nyugalmukért dobtuk oda fiatal állami életünket!

Jusson ez eszükbe! Egyben emlékeztessük őket arra is: mi lett volna akkor és mi lenne ma, ha akkor megfogadjuk a tatár khán szövetségi ajánlatát és mint Kelet egymást megértő fiai, egyesült erővel végigszántjuk Európa földjét! De mi — talán botorul — az áldozati kehelyhez nyúltunk!

Ezt tette a magyar faj hétszáz évvel ezelőtt! És . . . Trianont kapta érte a művelt Nyugattól!

No, de menjünk vissza az események nyugodt medréhez és kövessük útjában a magyar föld történelmének menetét.

Amilyen mérvben elkopott és elenyészett az adomány és a szállás (nemzetségi) birtok közt eredetileg fennállott éles különbség, ugyanúgy nőtt a közép- és kisbirtokos nemesség vágya, hogy nemzetségi eredetű birtoka felett is szabadon rendelkezhessek, vagyis azt tehesse vele, amit akar. Ez egy természetes és erős vágyódás volt, ami a lelkeket a magántulajdon felé vonzotta.

Végül 1222-ben ez is bekövetkezett! Meghozta ezt az úgynevezett aranybulla, vagyis a magyar nemesség kiváltságlevelének negyedik cikkelye.

Miféle előnye és mi kára lett ebből a magyar fajnak?

Előnye semmi! Kára sok! Kárt hozott gazdaságilag! Kárt hozott társadalmilag! És végül káros volt ez a szabadság, a magyar faj uralmi helyzete szempontjából is!

Ennek a szabad rendelkezési jognak az lett az első következménye, hogy sok olyan magyar nemes, aki birtokát még honfoglaló őseitől kapta, azt elidegenítette, elpazarolta és míg az ilyen magyar föld egyrészt idegen kézre jutott, másfelől az ilyen magyar családok társadalmilag szükségszerűleg lesüllyedtek azért, mert eddigi társadalmi életük anyagi bázisát elvesztették. Így ez a körülmény is nagyban hozzájárult ahhoz, hogy a nemzetségi birtok, ez a legősibb, legnagyobb birtokfaj elpusztuljon, illetve más, később kialakult birtokfajokba beolvadjon.

Nemzetvédelmi szempontból ez azért volt hátrányos, mert egy-egy ilyen magyar család társadalmi és gazdasági sülyedésével egy-egy megbízható fegyveres erőt veszített el a nemesi haderő s ez az ott elvesztett erő a legtöbbször mint zsoldos keresett a maga részére egyéni érvényesülést a főurak vagy főpapok — esetleg a király — hűbéres jellegű szolgáltatásban. Vagyis olyan erők, amelyek eddig a magyar állameszmét voltak hivatva védeni, hűbérszerű szolgáltatást vállaltak sokszor olyan körben, ami a magyar közérdek helyett egy-egy főúr egyéni érdekét szolgálta.

Ez annyiban volt egészségtelen és veszélyes állapot, mert abban a korban: a XIII—XIV. században Európa államait egy eszmeáramlat járta át: a hűbériség eszméjének áramlata.

A hűbériség pedig Európában mindenütt úgy jelentkezett, mint szétválasztó erő, mint centrifugális jelenség, ami azt eredményezte, hogy az európai államok apró kis uralmi körökre bomlottak fel. Nem volt egységes állami hadsereg, hanem minden főúr, minden főpap külön hadsereget tartott fenn, az államfőt nem respektálták, egymásközt — és gyakran az államfő ellen is — hadat viseltek. Az ál-

Amit vissza kell szerezünk: Székelyudvarhely.

lamélet szétesett és mindenkinek addig terjedt a joga, ameddig fegyveres ereje elért.

Ennek hatása alatt az államok keretei meglazultak és több apró fejedelemségre, hercegségre és grófságra estek szét.

A széthúzás és szétesés veszélye tehát itt állott a magyar államiség ajtaja előtt is.

Ekkor, a veszély tizenkettedik órájában, az Arvádok utolsó sarja is kihalt és megkezdődött nálunk az idegen házból választott királyok korszaka.

Minden jel arra vallott, hogy a hűbériség elől mi sem tudunk már elzárkózni. Ezért erősen is harcoltak főúrunk, míg köznemességünk az erős központi államélet fenntartásának, a nemzeti energiák összefogásának volt a híve.

Szerencsére Róbert Károly királyunkban volt annyi előrelátás és államférfiúi bölcsesség, hogy a megérzett veszély elhárítására mindent megtett.

Azzal kezdi meg védelmi intézkedéseinek sorát, hogy 1351-ik évben egy decretumot bocsát ki, melynek 11. §-ában kimondja, hogy: „Fekvő jószágai-
val a nemes még akkor sem rendelkezhetik szabadon, ha leszármazók nélkül halna el, hanem az átszáll törvényes örökségképen a legközelebbi vérségi atyafiságára.”

Ezzel mit célzott és mit ért el?

Azt célozta, hogy a közép- és felsőnemesség birtokállománya megmaradjon, ne juthasson az idegenek

kezébe, hanem a magyar fajú, magyar érzésű és a magyar államegységet szolgáló családok kezében maradjon.

Ezzel elérte viszont azt, hogy a közép- és felsőnemesség megélhetése, családjának fenntartása és katonai szolgálati kötelezettségének teljesítése biztosítva lett. Viszont afelől nem lehetett kétsége, hogy az akkori magyar középosztály sohasem fogja pártolni a főurak és főpapok hűbéri törekvéseit, hanem a magyar állam egységét megszemélyesítő koronás királynak lesz mindenkor készsége híve.

Nálunk ebben a korban az egész gazdasági élet a magyar földből élt; ez képezte a magyarság hadi-erejének anyagi alapját, így hát a magyar földet a magyar faj részére kellett megőrizni.

Róbert Károly királyunk fentidézett decretuma lett a magyar ősiségnek a fundamentuma, amely 1848-ig állott fenn és amelyiken 500 éven át nyugodott a magyar faj társadalmi élete, megélhetése, honvédelmi kötelessége és egész fajfenntartó szerepe.

Az ősiség tehát a magyar faj uralmának olyan jogi alapja, amelyik elsősorban gazdasági, másodsorban nemzetvédelmi és harmadsorban társadalmi jelentőséggel bírt.

Amit az ősiség megkezdett és megalapozott, azt teljessé tette és betetőzte egy erkölcsi erő: ami-

ről bizonyára gyakran hallottunk már azon a néven, hogy: a szent korona tana.

Ez a tan gyakorlatilag azt jelentette, hogy a magyar szent-korona személyesíti meg a magyar felségjogok összességét. A szent koronáé a rendelkezési jog a magyar haza minden göröngye felett. A magyar szent koronában gyökeredzik a magyar föld birtoka (Radix ommium possessionum). Viszont minden magyar nemes tagja a szent koronának (Membrum sacrae regni coronae) és ezen a címen lehet a magyar föld egy részének gazdája.

Amint a szent korona abroncsai egy kerek egészben vannak összeforrvva, úgy forranak össze a magyar állameszmén belül a magyar nép különböző társadalmi osztályai és rétegvonalai.

A magyar király attól a perctől lesz a magyar népnek uralkodója, amint e szent koronával megkoronáztatik és az abban rejlő erő hivatott elosztójává válik.

A magyar királyt a birtokadományozási jog is csak úgy és akkor illeti meg, ha azt a szent korona jogán gyakorolja és az adományozással a közérdemet tünteti ki.

Viszont a megadományozott e tény által nem az adományozó király személyes lekötöztetése: hűbéres szolgálója lett és lesz, hanem a szent korona tagjává, magyar nemessé, magyar birtokossá válik, aki társadalmi helyzetét, jogait és birtokát a szent korona képviselőjétől azért nyerte, hogy a magyar államot, a magyar koronát életével és vérével védje.

Mihelyt a király erről a jogi bázisról leszállott, mihelyt a szent koronához való fenti helyzetéről megfélekedett és nem közérdemet, hanem királyi szolgálatokat jutalmazott, az ilyen adományozásnak hiányzott a nemzeti indoka, a közjogi alapja és az jogtalan, helytelen és törvénytelen volt!

De ebből még több is keletkezett! Az tudniillik, hogy azon erkölcsi erő, aminek kisugárzása a megadományozottat magyar nemessé: a szent korona tagjává tette és így a magyar faj egyedei közé befogadta, ezen erőnek a magyar élet minden irányában ki kellett sugároznia. Ez az erő fűzte össze a magyar városok polgárságát a szent koronával; ezen a címen lehettek a magyar városok a magyar föld birtokosai. Ez az erő fűzte össze a magyar falvakon lakó magyar birtokos nemességet az ott földművelő munkát folytató jobbágyaikkal, zsellérekkel!

Így, ettől a központi naptól kapta a magyar föld minden gyermeke az életető erőt, a magyar fényt, mindazt az életenergiát, ami a lét és faj fenntartásához megkívántatott.

Mikor a magyar szent koronával való viszonyról volt szó, akkor nem lehetett különbség a politikai magyar nemzet fiai között. Ezért mondták ki, ez jelentette azt, hogy: nobilitas una eademque est! Vagyis, hogy a nemesség egy és ugyanaz!

Ezer szerenese, hogy a magyar államiság alapja, — vagyis az ősiség — és annak átfogó ereje és betetőződése: a szent korona eszméje már kiforrott, élő valóság volt, amikor ránk tört a török vész!

Amint a 13-ik században a tatár ellen védtük meg Európa békéjét, nyugalmát és kulturáját, úgy a 16-ik század első felében a világhódító útra

indult török hatalom ellen vettük fel a harcot Nyugateurópáért: a keresztyénség érdekeiért.

Ez a harc 150 évig tartott. Másfélszáz éven át hullott a magyar vér, pusztult a magyar élet, egymásután aludtak ki a magyar tűzhelyek és veszett a magyar faj!

Mondhatjuk, hogy majdnem az egész mai Csonka-Magyarország másfélszáz éven át tartott török megszállás alatt szenvedett.

Hogy ez mit jelentett és mit eredményezett, azt — nekünk, a világháborút átélte, átszenvedett — ma embereinek nem kell bővebben magyaráznunk! Hisz emlékeinkből fel-felújul a szétlőtt hajlékok, elpusztult tanyák, felégett tűzhelyek szomorú képe.

Mindehhez tegyük még hozzá azon tényt is, hogy a mai háborúkat nemzetközi szabályok irányítják, az emberi művelődés és kultúra a háborús szenvedélyeket enyhíteni igyekszik, de abban a korban bizony a legyőzött kíméletet nem kaphattott, hanem a győzőnek volt teljesen kiszolgáltatva.

A török uralom alatt teljesen elpusztult a Duna—Tisza-köze és az egész nagy magyar Alföld. Az akkori egyházi írók feljegyzései szerint a török uralom után a mai Csonka-Magyarország egész területén csak 2·5 millió lélek élt.

Ez volt a magyar faj legnagyobb pusztulása.

Ezen a ponton ott állott a magyar faj előtt az a nagy kérdés: vajjon a Kárpátok medencéjében uralmi helyzetét megfogja-e tudni őrizni: vajjon a nemzeti létfenntartás problémáját megtudja-e valósítani?

Ha felvetjük e ponton a kérdést: miféle erő tartotta fenn a 150 éves török uralom alatt a megszállott területeken a magyar fajt és miképpen állott ott — a török kiverése után — a magyar államélet helyzete, a következőket kapjuk feleletképpen:

A magyar fajnak az a szívós része, amelyik a 150 éves török uralom alatt is megmaradt az ősi rögön, megtarthatta és meg is tartotta magyarságát. A magyar földet megszállva tartott törökök nagyrésze ugyanis nem képviselte a török fajt, hanem csak a török fegyveres erőt. Nem pedig azért, mert a megszálló csapatok legnagyobb része nem török, hanem renegát, vagyis törökké vedlett szerb volt. akiket nem a török nyelv terjesztése és a török faj uralmának biztosítása hozott ide, a magyar földre, hanem a meggazdagodás és zsákmányszerzés vágya vezetett hozzánk és tartott itt.

Ezek a török zsoldosok csak rabolni, harácsolni akartak; viszont a született török előtt lenézett „gyaur“ volt mindenki, aki nem a török fajhoz tartozott.

Így hát e két ellentétes erő vonzása közt megmenthette faji életét az ittmaradt magyarságnak az a része, amelyik olyan helyzetbe jutott, hogy pusztta létét megmenteni képes volt.

A kisebb falvak százszámra pusztultak bár el, azonban ezek népességének megmaradt része behúzódott a nagyobb városokba. Így ekkor lett pl. a Duna-Tisza közén Nagykőrös és Kecskemét 50—60.000 lakósú mezőváros, melyeket óriási kiterjedésű földbirtok vett körül.

(Folytatjuk.)

A kihágási büntetőtörvénykönyv általános rendelkezéseiről.

Irta: **Dr. VALLÓ JÓZSEF** őrnagy,
a csendőrtiszti tanfolyam tanára.

A magyar büntetőjogrendszer a hármass felosztás elvén épülve fel, a büntetendő deliktumok három fokozatát: büntetteket, vétségeket és kihágásokat különböztet meg.

Egyes büntető jogtudósok helytelenítik a hármass felosztást és e helyett a büntettekre és kihágásokra tagozódó kettős felosztás előnyét vitatják, amely rendszer szerint volt felépítve pl. az új magyar büntetőjog első, 1843. évi javaslata is. A tudományos vitában a hármass felosztás hívei bizonyultak erősebbeknek, mert ez a rendszer az ellene felmerült számos theoretikus ellenvetés dacára általánosan elterjedt. Az európai vezető államok újabb büntetőjogai már szinte kivétel nélkül ezen rendszeren épültek fel.

A Magyar Büntetőtörvénykönyv a büntettek-ről és vétségekről az 1878. évi V. t.-cikkkel, a Magyar Büntetőtörvénykönyv a kihágásokról pedig az 1879. évi XL.-ik t.-cikkkel lett kodifikálva. Ezen elkülönítés dacára a két törvény együttesen képezi a Magyar Büntetőjogot, amit az Életbeléptetési törvény: 1880. évi XXXVII. t.-c. 1. §-a az által fejez ki félreérthetetlenül, hogy a két törvény hatálybalépésére egy napot, 1880. évi szeptember hó 1-ét állapítja meg. Ezen tény is világosan bizonyítja, hogy a büntettek és vétségeken kívül a kihágások is deliktumot, vagyis kriminális (megtorló) büntetéssel járó cselekményt képeznek. De ennek dacára a büntettek és vétségek mégis lényegesen különböznek a kihágásoktól. A főbb különbségek a következők:

1. A büntettek és vétségek általában súlyosabb természetű jogsérelmek, melyek:

2. rendszerint szándékosságból erednek (a gondatlanságból elkövetett vétségek elenyészően csekély számúak); és

3. túlnyomó részben nem jogveszélyeztető, hanem már jogsértő cselekményeket képeznek. (A jogveszélyeztető párviadalra való kihívás Btkv. 293. §. és a közegészség elleni büntettek és vétségek Btkv. 314—316. §-ok kivételnek tekintendők).

4. A büntettek és vétségek jogforrása csak törvény lehet.

Ezzel szemben a kihágások legjellegzetesebb ismérvei a következők:

1. A kihágások túlnyomórésztben a praeventív igazságszolgáltatás érdekét szolgálják s így a büntettek, vétségek, vagy a közveszélyek megelőzésére fennálló tilalmak és rendelkezések megsértése által jönnek létre. Igaz, hogy a kihágások között is vannak kivételesen olyan cselekmények, amelyek jogsértést idéznek elő, pl. a tulajdon elleni kihágások Kbtkv. 126—129. §., de ezeket kivételeknek kell tekinteni.

2. A 4. pontban mondottakból következik, hogy amíg büntetté, vagy vétségé csak a törvény nyilváníthat valamely cselekményt, addig kihágásokat a törvényen kívül a miniszteri rendeletek és a szabályrendeletek is megállapíthatnak. Ez utóbbiak azonban csupán valamely rendőri tilalom vagy rendelkezés megszegését minősíthetik kihágássá, aminek az a magyarázata, hogy a rendőri tilalmak

és rendelkezések közvetlen célja a közrend fentartása s a veszélyek megelőzése. Ezen cél elérése pedig annyira a részletekre is kiterjedő rendelkezéseket kíván, melyek a helyi viszonyoknak kötelező figyelembevételével törvény útján már csak azért sem volnának szabályozhatók, mert a nehezen változtatható törvény az életviszonyok gyakori változásával lépést tartani nem tudna.

3. Vétségekké a gondatlanságból elkövetett cselekmények csak a törvény külön rendelkezése esetén minősülnek (lásd Btkv. 75. §.); kihágást pedig a gondatlan és szándékos cselekmények egyaránt képezhetnek (Kih-btkv. 28. §.).

Már most a kihágásokat belső szerkezetük szerint három csoportba sorolhatjuk. Az első csoportba tartoznak azok a kihágások, amelyeknek tényálladási elemeit (külső ismérveit) a törvény által feltételezett rendelet vagy szabályrendelet írja körül s a törvény csak az alkalmazható büntetési tételt szabja meg. Ilyenek pl. a megelőző rendészet körébe eső azon kihágások, amely jogviszonyait a helyi szempontok figyelembevétele nélkül, kihágási tilalmak és sankciók felállításával szabályozni nem lehetne. Így pl. a közegészség és testi épség elleni kihágásoknál a Kih-btkv. csak a tilalmazott cselekvés vagy mulasztás irányát szabja meg s ennek büntetését határozza meg, de a cselekvés vagy mulasztás ismérveinek (tényálladási elemeinek) körülírását a vonatkozó rendeletre vagy szabályrendeletre bízza. Pl. a 74. §. a hatóságilag megállapított záróra megszegését; a 103. és 104. §. a beteg állatokról emberekre háramolható veszély elkerülésére fennálló szabályok megszegését; a 109. §. a robbanó anyagok alkalmazására vonatkozó szabályok megszegését; a 110. §. az építkezési szabályrendelet megszegését bünteti kihágásként.

A kihágások második csoportját azok a kihágások képezik, amelyeknek tényálladási elemeit és büntetési tételét teljesen és önállóan a törvény írja körül. Ilyenek pl. az állam elleni, a hatósági és közcsend, a tulajdon elleni kihágások stb.

Végül a kihágások harmadik kategóriájába azok a kihágások esnek, amelyeknek tényálladási elemét és büntetési tételét is a Kih-btkv. 1. §-a alapján teljesen a miniszteri rendelet vagy a szabályrendelet írja elő. Ilyenek az ad hoc kiadott miniszteri rendeletek, pl. a mozgószínházak üzemét szabályozó miniszteri rendeletek, vagy a vásári rendet megállapító városi szabályrendeletek stb.

A négyféle jogforrásból eredő kihágások között bizonyos fokozati különbség áll fenn. Ezt a Kbtkv. 16. §-a élesen feltünteti, midőn kimondja, hogy a kihágás maximális büntetése 2 hó elzárás és 600 K pénzbüntetés, ha törvény; 15 napi elzárás és 200 K pénzbüntetés, ha miniszteri rendelet; 5 napi elzárás és 100 K pénzbüntetés, ha törvényhatósági; 3 napi elzárás és 40 K pénzbüntetés, ha városi szabályrendelet állapította meg a kihágást. Ezen különböző jogforrásokból eredő rendelkezések összhangját a Kih-btkv. 7. és 11. §-a biztosítja, kimondván, hogy a kisebb jogforrásból eredő rendelkezés a magasabb jogforrásból eredő rendelkezéssel összeütköző intézkedést nem állapíthat meg, illetve, hogy a kisebb erejű rendelkezés hatályát veszti az ugyanazon tárgyban magasabb helyről kiadott rendelkezés folytán.

A Kih-btkv. 2. és 3. §-a az egyes kihágást megállapító jogforrások területi hatásköréről rendelkezvén, kimondja, hogy a Kbtkv. hatálya az ország egész területére, a miniszteri rendelet, annak intézkedéséhez képest, vagy az ország egész területére, vagy annak valamelyik részére, a törvényhatósági szabályrendelet vagy a törvényhatóság egész területére, vagy csupán annak egy részére, a városi szabályrendelet hatálya pedig csak az ezt kibocsátó város területére terjed ki.

A kihágások feletti biráskodásra a következő hatóságok illetékesek:

A) A közigazgatási hatóságok hatáskörébe utalt kihágások ügyében:

I. Elsőfokon.

1. Kis- és nagyközségben a főszolgabíró,
2. az állami rendőrség hatósági területén az illetékes rendőrkapitányság.

II. Másodfokon.

1. Kis- és nagyközségben az alispán;
2. az állami rendőrség hatósági területére nézve a kerületi rendőrfőkapitány.

III. Harmadfokon.

Az illető miniszter (belügy, földművelés, honvédelmi, kereskedelem stb.).

B) A kir. bíróságok hatáskörébe utalt kihágások ügyében a következő bíróságok illetékesek:

I. Elsőfokon.

A kir. járásbíróság.

II. Másodfokon.

A kir. törvényszék.

III. Harmadfokon.

A kir. Curia.

Nyomtatvány útján elkövetett kihágások esetében elsőfokon a kir. törvényszék ítélkezik. Ezen ítéleteket másodfokon a kir. tábla, harmadfokon a kir. Curia vizsgálja felül.

Hogy mily kihágások tartoznak a kir. bíróságok hatáskörébe, ezt a Bp. életbeléptetéséről szóló 1897. évi XXXIV. t.-c. írja elő. Ezek:

1. A sajtó útján elkövetett kihágások.
2. Kbtkv. 46. §-ban körülírt kihágás, ha ez nem közigazgatási, hanem bírósági hivatalnok vagy közeg ellen lett elkövetve.
3. A miniszteri rendeletben megállapított kihágások csak kivételesen, ha kifejezetten a kir. járásbíróság hatáskörébe utaltattak.

A többi itt fel nem sorolt kihágásokban a közigazgatási hatóságok ítélkeznek.

Kis- és nagyközségek régebben a szokásjog alapján szintén alkothattak kihágást és büntetést megállapító szabályrendeleteket, melyek érvényességéhez azonban a törvényhatóság jóváhagyása volt szükséges. A községek rendezéséről szóló 1886. évi XXII. t.-c. a községek ezen jogát a Kbtkv. 1. §-ára támaszkodva, oda módosította, hogy ezek alkothatnak ugyan szabályrendeleteket, de ezekben kihágásokat megállapítaniok nem szabad. Az ilyen községi szabályrendeletek e szerint kizárólag helyi érdekű s a helyi rendszettel kapcsolatos életviszonyokat szabályozhatnak. Ilyen pl.

a legeltetés, a szüret, a vetésforgók, a vásári-rendkérdései stb.

A Kih-btkv. 13. §. Külföldön elkövetett kihágás miatt büntetésnek nincsen helye.

Ezen jogszabály alapja azon elv, hogy az államok nemzetközi érdekűnek és kötelezőnek csakis a közveszélyes bűnözők kölcsönös üldözését ismerik el. A kihágásoknál ilyen nemzetközi érdekek rendszerint fenn nem forognak, ezért a magyar állampolgárok által külföldön elkövetett vagy ide menekült külföldiek által saját hazájukban elkövetett kihágásokat a viszonyossági elvnek megfelelően mi sem büntetjük. A külföldi államok ugyanígy járnak el velünk szemben.

Kivételesen a kihágások nemzetközi érdekeket is sérthetnek. Ilyen esetben a külföldön akár magyar állampolgárok, akár külföldiek által elkövetett kihágásokat megbüntetjük. Ilyen kihágások pl. az 1888. évi XII. t.-c.-kel megállapított kábelvédelmi kihágások. Vannak ezenfelül olyan fontos nemzeti érdeket veszélyeztető kihágások, mint pl. az 1909. évi II. t.-c.-kel megállapított kivándorlási kihágások (kivándorlásra való csábítás stb.), jelentkezés elmulasztása a hadkötelesek által; ujoncállítás előli szökés, tiltott nősülés stb.), melyek kivételesen külföldön való elkövetés esetén is büntetés alá esnek.

A Kih-btkv. 14. §. Kihágás miatt kiadatás nem engedélyezhető.

Ezen jogszabály egyenes folytatása a 13. §-ban lefektetett jogelveknek. Kiadni csak külföldi állampolgárt külföldön elkövetett bűncselekményekért lehetne, de kihágás esetén a jelen törvény fenti §-nak kifejezett tilalma miatt ennek sincs helye.

A 26. §. Kihágás esetében a tettesen kívül a részesek is büntetendők.

A kihágás kísérlete nem büntetettik.

A részesség többeknek szándékos közreműködése valamely büntetendő cselekmény elkövetésére. A btk. a részességnek három nemét, u. m. a felbujtást, a bűnsegítést és a társtettségét különbözteti meg.

A felbujtás eszköze a reábírás, vagyis a pszichikai (lelki) erő oly fokú alkalmazása, mely képes a tettesben azt az elhatározást felkelteni, hogy a felbujtó által kívánt bűncselekményt elköveti.

A reábírás módja ajándék, ígéret vagy fenyegetés lehet, szükséges azonban, hogy a reábírás „szándékos“ legyen. Aki nem azon szándékkal tett, mondott vagy mutatott valamit, hogy ez által mást büntetendő cselekmény elkövetésére rábírjon, habár eljárása indítóoka volt is a bűnös vagy vétkes eredményre vezető elhatározásnak, ez felbujtásként nem büntethető. Így nem büntethető felbujtásként a film szerzője vagy a detektívregény írója, habár valaki az ő művéből merítette is a büntetendő cselekmény elkövetésének gondolatát vagy ennek végrehajtási eszméjét.

A bűnsegéd abban különbözik a tettestől, hogy nem a saját, hanem a más bűncselekményét mozditja elő.

A bűnsegédek tevékenységük szerint három csoportba sorolhatók.

Az első csoportba tartoznak azok, akik a tett elkövetését akár testileg, akár szellemileg bármilyen módon támogatják. Pl. aki a tettest megelőzőleg tanács, oktatás, figyelmeztetés vagy a szükséges

Képek nemes vitéz Nagy Pál ny. gyalogsági tábornok temetése körül: A Tiszti Kaszinó előcsarnokában lefolyt gyászszertartás után megindul a gyászmenet a Kerepesi-úti temetőbe. Az előcsarnok főbejáratában áll Kormányzó Úr Ó Főméltósága.

eszközök beszerzése, a hely és alkalom kikémlése, a helyszínén való fizikai közreműködés által segíti.

A második csoportba tartoznak a bűnsegédek felbujtói, vagyis azok, akik a büntetendő cselekmény előmozdítására vagy könnyítésére más szándékosan reábirnak, pl. valaki a lakatost reábirja, hogy a tolvaj részére álkulcsot készítsen.

A harmadik csoportba tartoznak az utólagos segítyt nyújtók, kik a bűncselekményt az által segítik elő, hogy a tettes részére a cselekményből származó hasznot biztosítják, vagy a reá vonatkozó hatósági intézkedéseket meghiusítják. A segítyezésnek ez a módja csak abban különbözik a bűnpártolástól (btk. 374. §.), hogy a tett után nyújtandó segítyre nézve a tettes és a bűnsegéd előre megegyeznek, holott a bűnpártolásnál az előzetes megállapodás hiányzik.

A tettestársak lényegileg nem különböznek a büntetendő cselekmény egyedüli tettesétől, mert lényegileg valamennyien együtt és közösen követik el a büntetendő cselekményt, még pedig olyképen, hogy egyikük sem végzi el az egész elkövetési cselekményt, hanem annak csak egy részét, arra számítva, hogy a tényálladék többi részét a többi tettestársak fogják elvégezni. A tettestársak között létező közös akarattól következik, hogy mind-egyikük nemcsak a saját, hanem a tettestársak tevékenysége által is akarja a bűnös eredmény elérését.

Mínt hogy a kihágás kísérlete büntetés alá nem esik, tisztában kell lennünk azzal, mit értünk kísérleti cselekmény alatt. Erre nézve irányadó a Btkv. 65. §-ához írt magyarázat, mely szerint kísérlet alatt azon tevékenységet értjük, midőn a tettes valamely

bűncselekmény véghezvitelét megkezdi, de bűnös szándékát akár önkéntes elállás folytán, akár önkéntelen külső akadály közbejötté miatt végre nem hajtja.

Minden bűncselekmény a tettes szellemi tevékenységével kezdődik. Ez a szellemi tevékenység a bűnözés első csirája, az úgynevezett „elhatározás.”

A következő lépés az úgynevezett „előkészület”, mely abban áll, hogy a tettes a bűncselekmény elkövetésének helyét, idejét megállapítja; a legcélszerűbb elkövetési módot kikutatja; a szükséges eszközöket beszerzi; ezeket használható állapotba helyezi stb., egyszóval a bűncselekményre elkészül.

Mindezek után következik a tettesnek olyirányú működése, mely a bűncselekmény végrehajtásának tényleges megkezdése által jogsérelmet, vagy legalább is jogveszélyeztetést okozván, kísérletté minősül.

Cselekvés által elkövetett kihágásoknál a kísérleti és befejezett cselekmények közötti megkülönböztetésre nézve ez a fejtegetés irányadó. Ilyen kihágások pl. a lopás, sikkasztás, jogtalan elsajátítás által elkövetett tulajdon elleni kihágások, a záróra túlhágás, a tiltott szerencsejáték stb.

Mulasztás által elkövethető kihágásoknál a mulasztással a kihágás befejezetté válik. Pl. ragályos megbetegedés be nem jelentése, fertőzött bérkocsi fertőtlenítésének elmulasztása befejezett kihágást képez. Itt tehát legtöbbször hiányzik az elhatározás és az előkészület.

Mínt hogy a kihágásnál még a kísérlet nem esik büntetés alá, annál kevésbé lesz az elhatározás és az előkészület büntetendő.

A 28. §. A kihágás az esetben is büntetendő, ha az gondatlanságból követtetett el, kivéve, ha a törvény, rendelet vagy szabályrendelet csak a szándékos elkövetést rendeli büntetni.

Ezen §., ellentétben a Btkv. 75. §-ával, azon szabályt állítja fel, hogy nemesak a szándékos, hanem a gondatlan cselekmény is kihágássá minősülhet, ha a kihágást megállapító jogforrás kifejezetten ki nem mondja, hogy csak a szándékos elkövetés büntetendő. De ezen két §. között mégis azon eltérés áll fenn, hogy a gondatlanságból elkövetett vétség tényálladáskához a jogsértő eredmény bekövetkezése is szükséges (pl. gondatlan emberölésnél a halál, gondatlan tűzvész okozásánál a tűz elharapódzása), addig a gondatlan kihágás megállapításához az eredmény bekövetkezése nem kívántatik meg. Így pl. a község belterületén való tiltott lövöldözés akkor is büntetendő, ha ettől senki meg nem sérült, mert kihágásnál már a sérelem lehetősége, vagyis a jogveszélyeztetés is büntetés alá esik.

A szándék (dolus) alatt az öntudatos szabadakaratból eredt elhatározást értjük valamely büntetendőnek felismert cselekmény vagy mulasztás elkövetésére. Szándékos cselekmény tehát csak akkor létesülhet, ha a tettesnél a bűnözés tudata s a büntetendő eredmény elérésére irányuló akarat felismerhető.

Ezzel ellentétben a gondatlanság (culpa) alatt az öntudatos, szabadakaratból eredt elhatározást értjük oly cselekményre vagy mulasztásra, melyből a tettes szándéka nélkül jogsértés vagy legalább is jogveszélyeztetés származott, még pedig oly módon, hogy ennek bekövetkezését a tettes előre láthatta és el is hárihatta volna.

A Bn. 8. §. A bíróság az 1 hónapot meg nem haladó tartamban kiszabott elzárást és pénzbüntetést 1 évi próbaidőre felfüggesztheti.

A felfüggesztésre egyebekben a jelen törvény 1—6. §-ait kell alkalmazni.

A büntetés végrehajtásának feltételes felfüggesztését nem csak a kir. járásbíróság, hanem a kihágásokban ítélkező rendőrhatalóság (járásbíró, rendőrkapitányság) is alkalmazhatja, köteles azonban a felfüggesztést kimondó ítéleteit felülbírálás céljából a másodfokú rendőrhatalósághoz (alispán, kerületi főkapitány) hivatalból felterjeszteni.

Ezen §. szoros összefüggésben áll a Bn. 1. §-ával, mely szerint a bíróság az 1 hónapot meg nem haladó tartamban kiszabott fogházbüntetést és a pénzbüntetés végrehajtását különös méltánylást érdemlő okból felfüggesztheti, ha ettől az elítélt magaviseletére összes többi körülményeinek figyelembevételével kedvező hatást vár.

A törvény ezen intézkedése a mi büntető jogunkban is érvényre emeli a modern büntetőjogtudomány két sarkalatos elvét, 1. a bűnözők egyéniesítését (egyéni elbírálás) és 2. ezek osztályozását (a bűnözőknek különböző kategóriák szerint való osztályozását).

Ad 1. Az egyéniesítés elvét nagykorú bűnözőknél az ítélet feltételes felfüggesztése; gyermekek és fiataloknál az intézkedések célszerű megválasztása által érvényesíti a kihágásokban ítélkező bíróság, mely a büntetés kiszabásánál nem a tettes által létesített bűncselekmény tényálladá-

kára (a tettes külső cselekvéseire), hanem belső, lelki tevékenységére (szándék, elhatározás) és általában összegyéniségére fordítja figyelmét s a tettes lelki leromlottságának foka szerint választja meg a büntetést. Indokolt esetben még ennek végrehajtását fel is függesztheti, hogy a romlatlan lelkületű alkalmi bűnözőket az elzárás megbélyegző s a közös elzárás erkölcsrontó hatásától megóvjá.

Ad 2. Az osztályozás elvét új törvényeink annyiban érvényesítik, hogy a büntetteket különböző szempontok szerint osztályozzák, így 1. kor szerint (gyermekek 12 éven alul, fiatalok 12—18 év között és teljeskorúak); 2. erkölcsi és értelmi fejlettség foka szerint (a 12 éven alóli gyermekkorúak egyáltalán nem büntethetők, 12 éven felüli fiatalok csak az esetben, ha értelmi és erkölcsi fejlettségük meg volt); 3. a lelki romlottság foka szerint: az alkalmi büntettek, az ítélet feltételes felfüggesztése kedvezményében részesülhetnek; a hivatásos, vagy visszaeső büntettek pedig az eddiginél is súlyosabban bűnhődnek (lásd Bn. 43—46. §-ait a kerítésről és Btkv. 340. Bn. 49. §-át a minősített lopás súlyosabb büntetéséről) s ezenfelül a dologházba is beutalhatók.

A kerékpár és motorkerékpár alkalmazása a csendőrségi szolgálatban.

Irta: KOVARCZ EMIL főhadnagy.

A Csendőrségi Lapok múlt évi 9., 10., 11. számában a fenti cím alatt Pinczés Zoltán százados úr tollából egy cikksorozat jelent meg, az abban felvetett kérdésekhez az alábbiakban kívánok hozzászólni:

Tény, hogy technikai eszközöknek a csendőrségi szolgálatba való beállításánál óvakodni kell a túlzásoktól, mert az újságokban közölt fantasztikus nyomozásoknál alkalmazott eszközök egy részének a mindennapi szolgálatban nem igen vehetnénk hasznát. De azt hiszem, hogy ettől — a technikai eszközökkel való elhalmozástól — egyelőre nem is kell tartanunk, mert vitán felül áll, hogy egyes ily eszközök hiányát ma már sokszor érezzük.

Tény, hogy amint a harcot végeredményben az emberek, úgy a nyomozás sorsát a rátermett nyomozó dönti el, de: hogy a fegyvereket és kimondott harceszközöket ne is említsem — vajjon lehetséges-e manapság harcot a modern közlekedési és híradó eszközök segítségével elképzelni?

A modern harcban az ember mindinkább csak irányítója lesz a gépeknek, azok nélkül kivételes esetekben végre lehet hajtani egy-egy rohamot, de még ez esetben is a gépek tömegére van szükség, míg a helyzet arra megérett, hogy az „embert” odajuttassuk, ahol cselekednie kell.

A nyomozónak, a bűnözők elleni harcában a nyomozó egyéniségének még sokkal nagyobb szerepe jut ugyan, (mert ebben a harcban ő nem csatár, hanem vezető) — a technikai eszközök segítségét azonban ő sem nélkülözheti s azok hiánya sokszor meggátolja őt a siker elérésében.

A nyomozótól megkívánt egyéni tulajdonságok: rátermettség, lelkiismeretesség, kitartás és képzettség közül a 3 első az emberrel vele születik — azt neveléssel csak fejleszteni lehet, — míg a „képzettséget” mindenkinek teljes egészében magának kell megszereznie.

Csendőreink legnagyobb részében megvan a esodatos kitartás, józan ítélőképesség és rátermettség s ezen szempontokból a követelményeknek teljes mértékben meg is felelnek. Elismeréssel kell adóznunk az önképzésük terén elért eredményért is, mert e téren is megközelítették a maximumot, amit az „adott viszonyok között” tőlük kívánni lehet. Itt a hangsúlyt az adott viszonyokra helyezem, távolról sem akarom tehát azt mondani, hogy a továbbképzés lehetetlen.

A testület felállítása óta a szolgálat a csendőrre mindig több és több terhet rótt, mert azt a korral való haladás parancsolóan megkövetelte. A velük szemben támasztott követelmények a jövőben még fokozódnak fognak.

Milyen új terhek viselését kell a csendőröknek vállalniok s melyek azok, amelveken esetleg könnyíteni lehetne?

A csendőrség felállításakor ellenfeleit fizikai és fölényes erkölcsi erejével gyűrte le, míg a mindinkább szaporodó intellektuális bűnözőkkel szemben nagyobb szellemi felkészültségre van szüksége.

Ezzel már meg is adtam a feleletet a fenti kérdésre; csökkenteni kell a fizikai munkát, hogy a magasabb szellemi felkészültségre több idő és erő maradjon.

A technikai segédeszközök alkalmazásánál azok „hasznát” tehát nem csupán a segítségükkel kiderített esetekben, hanem főleg az alkalmazásukkal megtakarított s másra, — nagyobb szellemi felkészülésre fordított „idő és erőben” látom.

A fizikai fáradtság eltompítja s nem engedi fejlődni a szellemet; a gép feladata tehát az embert mentesíteni a „gépies” munka alól, hogy őt fokozottabb mértékben alkalmazhassuk ott, ahol gondolkodó főre van szükség.

Ha ezt várjuk a gépektől, nem fogunk bennük csalódnak!

Az alábbiakban a csendőrségi szolgálatban sikerrel alkalmazható technikai eszközöket fogom sorra venni; részletesen kifejtve azon eseteket, ahol — figyelembe véve a fenti szempontokat — lényeges eredményeket várhatunk alkalmazásuktól.

Mint ilyent elsősorban említem a kerékpárt.

Hogy a kerékpárra mint gyors, olcsó és biztos közlekedési eszközre a csendőrségi szolgálatban szükség van, az véleményem szerint, már eldöntött kérdés.

Az a tény, hogy a földműves lakosság sorából — tehát az ország legkonzervatívabb rétegéből — regrutáló legénységünk jelentékeny százaléka a kerékpárt saját erejéből szerezte be, mindennél jobban igazolja, hogy egy gyors közlekedési eszköz szükségességét égetően érzi.

Pinczés százados urat hivatkozott cikkei megírásánál bizonyára az a cél vezette, hogy a kérdés megvitatására alkalmat adjon; ezért talán nem veszi szerénytelenségnek, ha cikkeinek egyes pontjaival vitába szállok.

A százados úr a kerékpár szolgálati alkalmazásánál felmerülő hátrányokat a következőkben sorolta fel:

1. *A kerékpáros csendőr az utakhoz, vagy legalább is ösvényekhez van kötve, terepen még gyalog sem tud mozogni.*

Ezen pont kiegészítésére, hozzá kell tennem „sáros, erősen felázott talajon”. Kemény talajon ugyanis a kerékpárnak rövid távolságra a terepen való toléása egyáltalán nem jelent leküzdhetetlen akadályt. Erre vonatkozólag idézem a H. Sz. 887. pontjában foglaltakat, mely szerint a kerékpárnak a terepen való toléására egyes esetekben szükség lehet, pedig a H. Sz. számol a géppuskás kerékpárosokkal is, kiknek gépére 20–23 kg. súly van málházva.

De egyébként is vajmi ritkán fordul elő, hogy a csendőrnek útnélküli terepen keljen haladnia, olyankor, amikor arra előre nem számítva, a kerékpárt magával vitte. Úgyszólván csak azon igen ritkán előforduló esetekben fordulhat ez elő, mikor a csendőr a tettest bűncselekményen tetten érve, az árkon-bokron át menekül s azt üldöznie kell. Ilyenkor, ha semmiféle út nincs, amelyen a menekülő elé vágthatna, a kerékpárt egyszerűen a földre dobva vissza hagyja s a menekülő után veti magát. Az ily üldözések nem tartanak hosszú ideig s nagyon elvétele fordulna csak elő, hogy a visszahagyott kerékpárt valaki ellopná, különösen, ha azok a polgári gépektől elütő (pl. khaki) színűre volnának zománcozva.

Minden más esetben alkalma lesz a csendőrnek az útról való letérés előtt kerékpárját megbízható helyen visszahagyni.

2. *„Szolgálati fellépésnél, fogolukiséretnél a kerékpár alkalmatlan.”*

Véleményem szerint a kerékpár a fenti esetek egyikében sem képez akadályt.

A csendőr szolgálati fellépése előtt szükség esetén egy másodperc alatt függetlenítheti magát a kerékpártól. Alig képzelhető el eset, mikor ily rövid idő sem

állana a járőrnek rendelkezésére. Azt minden esetre szabályként kellene felállítani, hogy szolgálati fellépés előtt a járőr gépét tegye le (fektesse a földre).

Foglyot kerékpárról szállva, gyalog kísérne a járőr s ha annak szökésétől kellene tartani, úgy őt megbilincselve, fűzőlánccal a kerékpárhoz kötné.

Általában egyik szolgálati ténykedésében sem akadályozná jobban a csendőrt, mint a lovascsendőrt a lova.

3. *„Erősen dombos vagy hullámos utakon a kerékpározás a sok leszállás miatt fásasztó.”*

A gépre való fel- és leszállás megközelítőleg sem fásasztja annyira az embert, mintha az egész utat gyalog kellene megtennie.

A kerékpárnak meredek dombnak föltolásával járó fáradságot eliminálja az, hogy lefelé viszont egyetlen lábmozdulatot sem kell tennie.

4. *„Defektusok a csendőrt kellemetlen helyzetbe hozzák, vagy legalább is késleltetik.”*

Defektusok a kerékpár egyszerű szerkezeténél ritkák, azok úgyszólván kizárólag a gummi kilyukadásából származnak. Ilyen hiba egy tartalék tömlő behelyezése által öt perc alatt kijavítható. Ennyi idő alatt egy gyalog portyázó csendőr 500 lépésre halad, a kerékpáros tehát a hiba kijavítása után 1 km.-en belül utoléri gyalogos társát, vagyis a kerékpár használatából származó ritkán előforduló ezen hátrányt az alkalmazásából származó előny 1 km.-en belül kiküszöböli.

5. *„Éjjeli időben csak erősfényű lámpával lehet kerékpározni, a lámpák a járőrt messziről elárulják.”*

Erre önként adódik a felelet, hogy olyan szolgálatban, mikor a csendőrnek jelenlétét elárulnia nem szabad, kerékpár nélkül megy, vagy ha az már nála van, úgy a lámpákat eloltva gyalog tolja azt.

Egyébként erősen vitathatónak tartom azt is, hogy a csendőr rejtőzése — egyes kivételes esetektől eltekintve — tényleg előnyös-e a szolgálatra.

Véleményem szerint ugyanis a csendőr pusztán megjelenése hasonlíthatatlanul több embert riasztott már vissza a bűn elkövetésétől, mint ahány esetben embeink éjjeli csendes portyázások alkalmával „tettenéréssel” bűncselekmény elkövetését megakadályozták.

A kerékpárok beszerzésének kérdése egyszerű és gyors megoldást nyerne annak az engedélyezésével, hogy a csendőrök a tömegvagyonban elért megtakarításokat kerékpár vásárlására fordíthassák.

A karbantartási költség a kerékpárnál igazán jelentéktelen (kb. havi 4 pengő), ez alig haladja meg azt az összeget, mint amennyit egy ló vasalására kell fordítani.

Úgy hiszem, ez az összeg még ma sem jelentene a kinstárnak túlságos megterhelést s eltekintve minden más előnytől, már azáltal is megtérülne, ha a kerékpár használata révén csendőreink naponta egy órával többet fordíthatnának továbbképzésükre.

A Pinczés százados úr által felsorolt hátrányokhoz a magam részéről még annyit óhajtok hozzátenni, hogy a kerékpár használatát legjobban korlátozó tényező a rossz út; de úgy hiszem, nem tévedek, ha azt állítom, hogy beteg útjaink egészségi állapotára ez igen jótékony hatással lenne, ha csendőreink közvetlen tapasztalataik alapján azokat több figyelemre méltatnák.

Nem utópia az sem, hogy a csendőrnél látott kerékpár a lakosság — elsősorban a leventék — körében is rövidesen népszerűsége tenne szert s az így elterjedt közlekedési eszköz hamarosan jó utakat teremtenne magának.

Annak fejtegetése, hogy a mezei munkára kerékpáron járó földműves meghonosodása mennyivel vinné előbbre a többtermelés kérdését, eltérítene ciklem tárgyától.

A kerékpár alkalmazásából származható hátrányokkal végezve nézzük, mily előnyöket várhatunk attól.

Kerékpárral jó úton átlag négyszerese érhető el a gyalogos menetgyorsaságának; átlagos óránkénti teljesítménye (10 km.) egyenlő a lovaséval, napi teljesítménye az utóbbi kétszeresére (120 km.) rüg. Gondozást alig igényel, olcsó, kis helyen elfér, bárhol visszahagyható és könnyen szállítható.

A kerékpárnak a csendőrségi szolgálatba való állításánál a cél:

Kevesebb idő alatt és kisebb fizikai fáradság árán járőreink többször forduljanak meg a fontosabb terep-

tárgyaknál, mint eddig, hogy a megtakarított időt és energiát a továbbképzésre fordíthassuk.

Ezen cél szem előtt tartása mellett kell tehát megállapítanunk a kerékpáros járőrök portyázási rendjét és menetsebességét.

Evégett egy kis számítást kell végeznünk s itt az összefüggés miatt kénytelen vagyok az új csendőrségi Szolg. Ut. tervezetének egyik rendelkezésével is vitába szállni.

Csendőreink jelenleg a nyári időszak alatt, 240 óra külszolgálati idő alatt, havonta átlag 400 km.-t tesznek meg.

A tervezet a külszolgálati órák számát télen-nyáron egyformán havi 180 órában állapítja meg, ugyanakkor azonban az egy kilométerre eső időt 36 I-ről 25 I-re csökkenti.*

Ennek eredményeként a havi teljesítmény 432 km.-re emelkedik, vagyis a járőröknek 6 óra alatt nem aránylag, hanem ténylegesen nagyobb utat kell megtenniük, mint most 8 óra alatt.

Jelenleg kilométerenként 36 I-et számítva, egy 24 órás szolgálat alatt éppen 40 km.-t tett meg a járőr, ami igen szép napi teljesítmény. (A H. Sz. 374. pontja még kisebb osztagoktól is csak 25–30 km.-t követel s csak a lovasság napi teljesítményét állapítja meg 40 km.-ben.)

Mivel az eddigi 40 km.-nél nagyobb napi teljesítményt semmi szín alatt sem követelhetünk meg embeinktől (a tervezet szerint számítva 24 óra alatt 57.6 km.-t kellene megtenni!), így szükségszerűen az őrzáratok időtartamát kellene úgy megszabni, hogy az a 40 km.-nek megfelelő 16.6 órát meg ne haladja. Ez pedig gyakorlatilag lehetetlen.

Meg kell tehát tartani a gyalogszendőrségnél a 36 I-es portyázási időt s mivel dacára ennek napi 2 órát mégis meg akarunk takarítani a kiképzés tökéletesítésére, oly eszközről kell gondoskodnunk, mely a csendőröknek így 300 km.-re csökkent havi teljesítményét (jelenleg ennyit tesz télen) képes megfelelően felemelni.

Erre kiválóan alkalmas a kerékpár.

Ha egy gyalogostól 40, úgy egy kerékpárostól bátran annak kétszeresét, azaz 80 km. napi teljesítményt követelhetünk. Ez esetben a kilométerenkénti portyázási idő 18 percbe adódik ki.

Száraz időben a kerékpáros járőrök az összes fontosabb tereptárgyakhoz el tudnak jutni, — hisz azokhoz utak vezetnek — ezért túlnyomólag ilyen vezérvélve, a csendőr havi teljesítménye 500–550 km.-re volna fokozható.

Tehát összegezve: a kerékpár használatával az önképzés javára eszközölt 25%-os időmegtakarítás mellett a portyázás sűrűségét 25%-kal emelni lehetne.

Ennyit általánosságban; az alábbiakban azt fogom kifejteni, miként lehetne a kerékpárt a csendőr különböző szolgálati ténykedéseinél minél jobban kihasználni.

Pinczés százados úr lapunk folyó évi 9. számában hat pontban sorolja fel ezen alkalmakat s az a hat pont röviden azt mondja, hogy „a kerékpárt — kivéve az őrzáratok portyázását — a csendőr minden szolgálati ténykedésénél használhatja“.

A magam részéről semmi akadályát sem látom annak, hogy kerékpáros járőrök őrzáratok leportyázására is kivezényeltessenek.

Hiszen az új utasítás a jelenlegi őrzárati beosztás rendszerét megszüntetve, az ú. n. távolsági kimutatások alapján való portyázást lépteti életbe, amikor is az őrsparancsnok belátására lesz bízva az egyes tereptárgyaknak esetenkénti előírása. Ezen módszer mellett tehát semmi akadálya sem lesz annak, hogy az útviszolyokat ismerve, a kerékpáros járőrnek oly tereptárgyakat írjon elő, ahova az el is tud jutni.

Mivel a fontosabb tereptárgyak rendszerint azok, ahol emberek laknak vagy tartózkodnak, által lakott helyek, így azokhoz út is (legalább ösvény) vezet, ezért száraz időben túlnyomórészt kerékpáros járőröket fog az őrsparancsnok kivezényelni s csak a félreeső lakatlan részek ellenőrzésére lesznek gyalog járőrök útba-íditva.

Úgy vélem, nem végzek hiábavaló munkát, ha az alábbiakban kissé részletesebben kifejtem azon szolgál-

lati teendőket, melyeknél a kerékpárt a közrend érdekében sorompóba állíthatjuk.

A) Nyomozásnál.

Hála legénységünk odaadó munkájának, manapság aránylag ritka már a „nagy eset“; hetköznapi munka azonban bőven akad.

Hogyan értesül ezekről a csendőr?

Rendszerint a rendes szolgálat alkalmával a csendőr „mi újság“ kérdésére a bíró elmondja, amit hallott. A dolog rendszerint már többnapos s így nehéz a nyomozó dolga.

Ma ugyanis kivételes jó eset, ha átlag minden négy napban megfordul egy járőr valamely községben, míg a kerékpár alkalmazásával úgyszólván naponta „lefuthatná“ egy járőr az örskörlet összes községeit s azonmelegében — legrosszabb esetben 24 óra múlva — értesülné az őt érdeklő dolgokról. Ez pedig, — már fél eredmény.

A gyalog csendőr, mire az őrzáratok második felébe ér, bizony már faradt. Az akaraterő cselekvésre készíti ugyan, de a fizikai fáradtság tolytán agya nem működik már úgy, mint a szolgálat kezdetén; a nyomozás sikere érdekében testi és szellemi erejének töredékét tudja csak sorompóba állítani.

Ezzel szemben a községek leportyázására kirendelt kerékpáros járőr jó erőben érkezve célhoz, jobban meg tudná oldani feladatát. Komplikáltabb eseteknél — különösen ha a járőrvezető még nem rendelkezik kellő tapasztalattal — járőrtársát jelentéssel az őrsparancsnokhoz küldené, aki ugyancsak kerékpáron hamarosan a helyszínére érve, pihent testtel és ésszel foghatna hozzá az eset kibogozásához.

B) Preventív szolgálat.

A kerékpáros járőr nagyobb utakat téve meg, többet látna és — ami talán még fontosabb — őt többször látnák. Igen sok bűnözőt visszatartana a törvénysértéstől az a tudat, hogy tettéről a csendőrség azonnal értesül és közbelép.

Megszüntethető volna a kihágások üldözése terén általánosan tapasztalható rendszertelenség és ötletszerűség.

Nem fog ártani erről pár ószinte szó!

Az előjárók a kihágások szigorúbb üldözését követelik. Az őrsparancsnok a hó végén észreveszi, hogy a statisztikája üres; a kihágásokért feljelentettek száma lényegesen kevesebb, mint a múlt hónapban, ezt pedig a hó végén fejtérjesztendő beadványban meg kellene indokolni. Ez pedig nehéz!

Tehát: az útbaíditásnál minden járőrnek szigorúan megtagyja, hogy: „Eredmény nélkül haza ne jöjjön!“

A járőrvezető azután bevonulásakor 2 „eredményt“ is hoz. A feljelentés elmegy, a statisztikának nem kell szégyenkeznie a multhavi előtt, de azzal az ügy feledésbe is merül.

Az ily eredményeknek nincs eredménye, mert csakis a kihágásoknak ilyen rendszertelen üldözésével magyarázható, hogy még mindig tömegesen fordulnak elő olyan esetek, amelyek megszüntetésére már fél századdal ezelőtt törvény lett alkotva.

A kerékpáros járőrök rendszeresítésével előálló időnyereség egyrésze felhasználható lenne a kihágások rendszeres üldözésének kifejlesztésére.

Ezt úgy gondolom a legegyszerűbben megoldható, hogy a községek leportyázására kirendelt járőrök köteleztetnének észleleteiknek (és az alkalmazott figyelmeztetéseknek) az őrzárati lap hátára való feljegyzésére; ezen jegyzeteket az őrsparancsnok megfelelő idő elteltével az ugyanazon őrzáratok leportyázására kirendelt következő járőrnek az alkalmazott figyelmeztetés betartásának ellenőrzése végett kiadná, s így a kihágót mindaddig ismételtelen ellenőriztetné, míg az végül is belátná, hogy a törvények rendelkezései alól kibujni nem lehet.

Az ily konzekvens eljárásnak minden bizonnyal nagyobb eredménye lenne, mint az ötletszerű feljelentések tömegének, amely áradat elfulladásztással fenyegeti a közigazgatási hatóságok ügymenetét.

A kihágásoknak ily tervszerű üldözése az erkölcsi nyereségen kívül milliárdokkal gyarapítaná a nemzeti vagyont is, hisz milliárdos értékek mennek veszendőbe a gazdák által az utcára vezetett trágyalében; milliárdokra rúg a beteg állatoktól az utcára, onnan a patakokba kerülő trágyalé által terjesztett

* A tervezetnek ez a rendelkezése megváltozott. Szerk.

Képek nemes vitéz Nagy Pál ny. gyalogsági tábornok temetéséről: A temetési menet. Az elhunytat elkísérte utolsó útjára fekete lepellel letakart hátsólova is.

állatvészek okozta kár, horribilis értéket semmisít meg a lucerna és lóherében elszaporodó aranka, a gyümölcsfákat ellepő hernyók, a cserebogarak, a kukoricamoly stb.

Ezen pár jelentéktelennek tartott kihágás által a nemzeti vagyonban okozott kár sokszorosan meghaladja a csendőrségi működési területén manapság előforduló bűncselekmények által okozott károk összegét!

C) *Összpontosítás* ritkán fordul elő, de ha szükség van rá, akkor viszont égetően fontos, hogy a kellő számú csendőr minél előbb a helyszínére érkezzen.

Gáspár József százados úr lapunk 1925. évi 14. számában írta, hogy szárnya kerékpárral felszerelt legénységét 3 óra alatt összpontosította s ezen idő alatt a legtávolabbi, 44 km.-re fekvő őrs legénysége is beérkezett.

Hogy mit jelentene szükség esetén, ha 3 óra alatt egy szárny, 6 óra alatt egy osztály, 12 óra alatt egy kerület és 48 óra alatt az ország összes csendőre — függetlenül a könnyen rongálható vasúttól — egy helyen összpontosítható; azt úgy hiszem felesleges fejtegetni.

D) *Úti járőrszolgálatban.*

Ily járőrök ma aránylag ritkán lesznek kivezényelve, mert ez a szolgálat sok időt vesz igénybe s így a csendőröket elvonja a szolgálattól. Emiatt még a szomszédos őrsök emberei is csak ritkán találkoznak s így észleleteiket nem cserélhetik ki, illetve a közvetlen eszmecsere helyett posta útján érintkeznek egymással. Ennek hátrányai kézenfekvők.

Itt is nagy segítségre lenne a kerékpár. A szomszédos őrsöt megjárni 2–3 órára lenne szükség, míg az gyalog 8–10 órát vesz igénybe.

Gyakori eset, hogy az őrs ismeri a bűncselekmény tettesét, az azonban a „cselekmény elkövetése után ismeretlen helyre távozott”. Sürgősen körözni kell tehát, hogy elfogható legyen, amíg a környéken tartózkodik. A környékbeli 10–15 őrsnek részben telefon, részben távirat útján való értesítése kb. 50–60 pengőbe kerül. Baj az is, hogy a vidéki postahivatalok csak

napi 8 óra szolgálatot tartanak s ezt is azon időben, amikor éppen a legkevesebb bűncselekmény fordul elő. Ezért különösen a táviratok — rendszerint elkésve érkeznek s ha most még hozzá vesszük, hogy annak vétele után a tettes felkutatására gyalogos járőr lesz kivezényelve, akkor bizony beláthatjuk, hogy a szerencsének igen nagy szerep jut a tettes elfogásánál.

A kerékpár rendszeresítésével a postától függetlenül — tehát éjjel is — az ily körözés őrsről-őrsre továbbítva 2–3 óra alatt rendeltetési helyére érne s a címzett őrs ugyancsak kerékpáros járőröket vezényelve ki, azok még idejében elállhatják a menekülő útját.

A kerékpárosokkal ugyanúgy relais-szerűen továbbítva gyorsan rendeltetési helyükre lehetne juttatni a fontos parancsokat és jelentéseket. A kerékpáros futárok főleg kisebb távolságokon (osztályon belül) volnának sikerrel alkalmazhatók, így csupán példaként említem, hogy egy parancsnak Budapestről Pécsre való továbbítására kb. 20 órára volna szükség.

E) *Karhatalmi segélyszolgálatban* minden esetben ideálisan volna alkalmazható, nem véve ki az elővezetéseket sem, mert annál is — odamenet — fele idő alatt tenné meg a járőr az utat.

F) *Céllövészetek és kihallgatásra való berendelések* költségmentesen volnának eszközölhetők.

G) *Ellenőrző szolgálatok.*

Ezen szolgálatok ma az őrsparancsnok idejének jelentékeny idejét lefoglalják s dacára ennek, az ellenőrzés még sem lehet eléggé intenzív. Egy távoli tereptárgynál való ellenőrzés 8–10 órát vesz igénybe és éppen mert ennyi időre van szükség, az ellenőrzések száma csak ritkán „meglepetésszerű”, mert éppen azon csendőrök, akik miatt az ellenőrzésre szükség van, már előre tudják, mikor számíthatnak ellenőrzésre.

Ezzel szemben a kerékpáron való ellenőrzés még a legtávolabbi tereptárgynál is legfeljebb 2–3 órát venne csak igénybe, következésképp több ellenőrzést lehetne fogantatosítani s azok tényleg váratlanul érnék az ellenőrzött járőrt, mert az ahhoz szükséges rövid

időt könnyen szakíthatja magának az őrsparancsnok. Ugyanaz a járőr 2-3-szor egymás után ellenőrizhető lenne s az egyes ellenőrzések között az őrsparancsnok visszatérve az őrsre, egyéb teendőjét végezhetné.

H) Helyi és személyi ismeretek szerzésénél.

Csendőreink ma úgyszólván csak az őrs állomáshelyén bírnak igazán alapos ismeretséggel, mert az őrskörlet többi községeiben csak szolgálatilag jelennek meg s mivel a magyar gazdaember csak asztal mellett köt barátságot, — a csendőr, kit szolgálata nem enged amellé leülni — bizalmas barátokat a külközségekben nem is szerezhethet. Pedig erre a szolgálat érdekében ugyancsak szükség volna, mert mindnyájan tudjuk, hogy személyismeret és bizalmas barátok nélkül mily nehéz a nyomozó csendőr dolga.

A kerékpár rendszeresítésével ez a hátrány is megszűnne, amennyiben a feltétlenül megbízható csendőrök az őrsparancsnok engedélyével időnként szolgálatmentes idejükben az őrsállomáson kívüli községekbe is nyerhetnének „kimaradást” s oda a kerékpár segítségével bármikor gyorsan el is tudnának jutni.

A fentiekben igyekeztem részletesen kifejteni a kerékpár szolgálati alkalmazásának lehetőségeit, most még csupán az ellenzők által leggyakrabban hangoztatott két ellenérvre óhajtok reflektálni.

Az egyik: „Mit csinál a csendőr kerékpárjával, ha szolgálata közben éri az eső és a felázott utakon nem tud tovább haladni?”

A rossz idő nem szokott pillanatnyilag beállani; a csendőrnek mindig lesz annyi ideje, hogy azt megelőzően a kerékpár segítségével elérjen egy lakóházat, ahol gépét visszahagyhatja. Ezzel a probléma megoldást nyer s az a szolgálatra csupán annyi befolyással van, hogy az egyik szolgálatot kerékpáron kezdi a csendőr és gyalog fejezi be, míg a következő szolgálatát gyalog kezdi és kerékpáron fejezi be.

A másik aggály, hogy a kerékpár alkalmazása szabálytalanságok elkövetésére fog alkalmat adni. Erre csak azt felelhetem, hogy a szabálytalanságot nem a kerékpár, hanem az ember követi el s annak, aki alá nem lehet egy kerékpárt adni, nem való a vállára puska, mert az utóbbival sokkal súlyosabb visszaéléseket lehet elkövetni.

A kerékpár szolgálati alkalmazásának kérdését alaposan átgondolva, meggyőződésem, hogy az a csendőrségnél feltétlenül rendszeresítve lesz; a kérdés csupán az, hogy ez ma fog-e megtörténni, vagy holnap.*

A technikai segédeszközök közül másodsorban említem a motorkerékpárt, mint a szárnyparancsnokok jövő közlekedési eszközét.

Elsősorban a kérdés anyagi oldalával kívánok foglalkozni, mert jórészt ezen múltott, hogy a szárnyparancsnokok legnagyobb része máris nem szerzett be magának motorkerékpárt. A szárnyparancsnokok kevés kivétellel nincsenek abban a helyzetben, hogy a motorkerékpárt sajátjukból szerezzék be, ezért azt a kincstárnak kellene beszereznie.

Felmerül a kérdés, hogy a gépeket a kincstár megtartsa-e tulajdonában (a szárny leltárába bevételeztetés-e), vagy átadja-e azt a szárnyparancsnoknak s ez esetben az átadás mi módon történjék, hogy az a kincstár ne jelentsen nagyobb megterhelést.

A gépnek a kincstár tulajdonában való megtartása ellen több nyomós érv szól, nevezetesen:

1. A motorkerékpár igen jó közlekedési eszköz, de a hozzá nem értő kézben hamar felmondhatja a szolgálatot. Aki ért hozzá, sokáig használható állapotban tartja, míg, aki csak jól-rosszul vezetni tudja, hamarosan tönkre teszi.

Már most áthelyezés esetén — mivel a gép a szárny leltári tárgya lenne — előállna az a helyzet, hogy az, aki régi állomáshelyén jó gépet hagyott vissza, új beosztásában egy alig használhatót lenne kénytelen átvenni s a tetemes és folytonos javítási költségeket sajátjából fedezni.

2. Mi történik, ha valaki vigyázatlanságból tönkre teszi a kincstári gépet?

Azzal, hogy a rendszeresítendő átalányból kijavíttatja, az okozott kárt még nem térítette meg, mert a javított gépnek már lényegesen csökkent az értéke. (Pl. a kezdő vezető elfelejti kinyitni az olajcsapot, a hiányos

clajozás miatt a hengerek „berágódnak”, azokat újra kell felfúrni, ezzel azonban a hengerfalak megvékonyodnak.) Ily esetekben a szakértők bevonásával megejtett kivizsgálás és a felelősség megállapítása nem vezetne célhoz, mert az csak további költségeket okozna.

3. A kincstári gépet sportcélokra és magánutakra nem volna szabad használni.

Ebből a kivizsgálások özöne származna, mert nem lehet azt kívánni, hogy az a tiszt, ki a motorsportot megkedvelte, csak szolgálati úton ülhessen fel az ajtaja előtt álló gépre.

Hogy a fentiekhez hasonló visszás dolgok elő ne adhassák magukat, arra egyetlen megoldás van: megteremtteni az érdekközösséget a gépet használó tiszt és a kincstár között a gép „névre írásával”.

Ezen rendszer célszerűségét a kincstár a honvédségnél már régen elismerte, amikor a lovastiszteknek az általuk lovagolt lovat bizonyos idő elteltével a tulajdonukba engedi át.

A gépet tehát a kincstár szerezné be, azt teljesen új állapotban átadná használatra a szárnyparancsnoknak s rögtön annak „névére írnák”; tulajdonába azonban csak előre meghatározott használat után menne át. A tulajdonba való átadás előtti használatot itt nem lehetne időben meghatározni (mint a lónál), hanem azt a gyár által normális használat mellett garantált s szakértők által meghatározott számú — szolgálati használatban lefutott — kilométerben kellene megállapítani.

A szolgálatilag megtett út egy, a kilométerszámláló alapján vezetett „motorkönyvvel” volna ellenőrizhető.

Mivel a motor csak akkor fogyaszt, ha üzemben van, a karbantartási és üzemköltséget nem havi átalányban, hanem a szolgálati használatban megtett kilométerek után kellene kiutalni.

A kilométerpénz kétféle kiszabásban lenne megállapítandó: egy kisebbben, melyet a gép élettartamaként megállapított kilométerszám lefutása előtt (amikor az még csak használatában van) s egy nagyobbban, melyet azután (amikor már a tulajdonába átment, de a gondos kezelés folytán még üzemképes gépet használja szolgálati utakra) kapna kézhez a tiszt.

Egy motorkerékpárnál, melynek átlagos élettartamát 60.000 kilométerre veszem, a kilométerpénz a következően adódik ki.

Egy 500 cm³-es gép a kincstár által nagyban beszerelve kb. 1840 pengőbe kerülne, ennél az egy kilométerre eső gép értékesökkenése P 3.04, a befektetett tőke 6 évi 6%-os kamata az értékesökkenések leszámításával P 0.06, 30 gr. benzín (à 7000) P 1.68, 4 gr. olaj (à 45.000) P 1.44, gummikopás (a rossz utak miatt 1 külső és belső garnitúrát számítva 10.000 km-re P 1.60, javításokra (10.000 km-enként a vételár 10%-a) P 1.84 összesen 9 P 66 fillér.

Az ekként előálló 9 P 66 fillér volna a nagyobb km-pénz; míg annak kisebb kiszabata úgy állana elő, ha abból levonatnák a gép értékesökkenési és a tőke kamataként előálló 3 P 24 fillér hányad, kilométerenként tehát 6 P 42 fillér járna.

A használó tehát addig, míg szolgálati utakon 60.000 km-t meg nem tett, kilométerenként 6 P 42 fillért, a gép átlagos élettartamaként megállapított kilométerszám lefutása után pedig kilométerenként 9 P 66 fillért kapna.

Ezen rendszer előnyei:

1. A gépek nem mennének idő előtt tönkre, illetve, ha az gondatlan vagy hozzá nem értő kezelés folytán mégis elfordulna, abból a kincstárra nem származnának kár.

2. Lehetővé volna téve, hogy bárki saját gépét is használhassa. (Ez esetben természetesen állandóan a magasabb km.-pénzt kapná.)

3. A gépek beszerzését a költségvetésbe csak egyszer, az első beszerzéskor kellene beállítani, mert a km.-pénzből visszatartott amortizációs hányad azok pótlására állandó fedezetet nyújtana.

4. A gépet az azt használó tiszt a még hátralevő kilométerszámnak megfelelő értékesökkenési hányad befizetésével bármikor megválthatná.

5. A használó annyi üzemköltségmegtérítést kapna, amennyi tényleg felmerült, míg havi átalány rendszeresítése esetén a jó úthálózattal bíró vidéken (ahol tehát a gépet állandóan lehet használni) ő, míg máshol a kincstár fizetne rá. A havi átalány egyébként érdekellentétet is szülne, mert a használónak az volna

* Az új Szolgálati Utasítás már tág teret nyit a kerékpár alkalmazásának a csendőrségi szolgálatban. Szerk.

érdekében, hogy a gépet minél kevesebbet használva, az üzemköltségátalányt megtakarítsa.

6. A gépet — a kincstár érdekének sérelme nélkül — sportcélokra is lehetne használni, hisz a szolgálati használatra megállapított kilométerszám lefutása előtt a gép nem volna kiselejtíthető; illetve, ha az az erős magánhasználat folytán a megállapítottnál hamarabb üzemképtelenné válna, a használó köteleztetné a még hátra levő számú kilométerre eső értékesökkenési hányad megtérítésére.

Számításom szerint a szárnyparancsnokoknak motorkerékpárral való ellátása a kincstárra nemcsak viszonylagos, hanem effektív megtakarítást jelentene.

A rövid távolságokra való utazás ugyanis még vasúton is csak látszólag olcsóbb, mert a jegy árához még mindig hozzá kell adni a menetrendhez való alkalmazkodásra fordított időt, amelynek minden órája — százados pótdíját számítva — legkevesebb 56 fillér többkiadást okoz. Itt azért hangsúlyozom, hogy legkevesebb 56 fillért, mert gyakori az az eset, mikor a rossz csatlakozás miatt az utazás 13, 25 stb. órára nyúlik, tehát az egy óra késés már fél napidíjnak megfelelő költség-többletet jelent.

Még szembetűnőbb a megtakarítás az előfogatoknál, mert a motorkerékpárnál felmerülő 9.66 fillérrel szemben az előfogat kilométerpénze már békében 14 aranyfillérben volt megállapítva. Az arány még tovább javul, ha tekintetbe vesszük az előfogatokra való várakozásra elpoesékolt időt, valamint azt is, hogy annál a vissza megtett utat még az esetben is meg kell fizetni, ha avval — s ez a rendes eset — a tiszt nem térhet vissza.

A megtakarításra vonatkozó állításom igazolására álljon itt egy konkrét példa:

A szárnyparancsnok szemleideje ma örsönkint 36 óra. Ebből az egyik örsön — hová reggel érkezik — 16 órát fordíthat a legénységgel való foglalkozásra, míg a másikon — hova este jut el — arra csak 8 óra áll rendelkezésére. Egy örs leszemlélése a vasúton való utazást beleszámítva, 28 pengő kiadást jelent a kincstárnak, tehát a foglalkozás minden órájára 1.75, illetve 3.50 pengő esik.

Ezzel szemben a motorkerékpár segítségével egy 36 órás helyett két 12 órás szemle volna tartható s mivel a szemlélő mindig reggel érkezik az örsre, a legénységgel való foglalkozásra minden örsön 16 óra jutna. A felmerült költség (egy 20 km. közepes távolságra fekvő örsöt véve alapul) itt csak 21.81 pengőre rúgna, a foglalkozás minden órájára tehát csak 1.36 pengő esne.

Még kedvezőbb az arány, ha egy 36 órás szemle helyett három 12 órás tartatnék. Az utóbbinál 32.71 pengő, az előbbinél 28 pengő költség merülne fel; a kettő közötti különbség + 4.71 pengő. Ezen többkiadás osztva a foglalkozásra fordítható 8 óra időtöbblettel, óránként csupán 59 fillér esik.

A számítás eredményét összegezve, azon eredményre jutunk, hogy az évi két à 36 órás szemle helyett, négy à 12 órás tartásával (a legénységgel való foglalkozásra fordítható idő mindkét esetben egyformán 32 óra) évenként és örsönként elért megtakarítás 12 P 38 fillér; vagy ha a kincstárnak módjában áll a legénység jobb kiképzése érdekében a jelenleginél többet áldozni, úgy a költségeknek évenként és örsönként 9 pengő 43 fillérrel — 16.84% — való emelése a szárnyparancsnoknak a legénység közvetlen oktatására fordítható idejét 36 órától 48-ra (50%-kal) emelné.

(A fentiekben említett összegeket papirkoronáról számítottam át pengőre, a fillérekben ezért itt-ott lényegtelen eltérések vannak.)

A pénzbeli megtakarítás a kivizsgálásoknál még jelentékenyebb volna, mert ott az idő legnagyobb része az ide-oda utazgatásra és az előfogatokra való várakozásra esik.

Ennyit a kérdés anyagi oldaláról; most lássuk, hogy mily egyéb előnyök származnának a szolgálatra a motorkerékpár használatából.

Ezt egyetlen mondatban ki lehet fejezni.

A motorkerékpár kiemelné a szárnyparancsnokokat az irodából, ahova most eltemetve vannak és átadná őket tulajdonképpeni hivatásuknak; az örsök közvetlen érintkezés alapján való irányítása és vezetésének.

Ezen életbevágóan fontos kérdés megérdemli, hogy bővebben foglalkozzunk vele.

Tudja és érzi minden józan ítélőképességű csendőr, hogy más a testületünk feladata ma, mint volt Trianon előtt, amikor a tömegmozgalmak megfékezésénél csak kisegítő szerepe volt a hatalmas, sorozott hadsereg mellett. Megvan a jóakarát és törekvés mindenkiten, aki megérdemli a magyar csendőr nevet, de nincs meg a mód és alkalom, hogy oly mértékben sajátítsa el legénységünk a szükséges tudnivalókat, amint azt a viszonyok parancsolóan megkövetelik.

Utastításunk a szárnyparancsnok kötelességévé teszi alárendeltjei oktatását és kiképzését. Szép hivatás ez, de egyben nyomasztó teher is, mert érzi, hogy feladatának minden igyekezete mellett sem tud megfelelni.

Ma az oktatás és kiképzés egyetlen eszköze a tollszár! Mit csináljon azzal? Irjon minden őr-ről egy hosszú magyarázatot? De vajjon hogyan magyarázza meg egy tőle 30 km. távolra levő örs legénységének, hogy hogyan kell a csatárnak a terepet kihasználnia?

Ha lefekszem a földre és megmutatom, bizonyára többen érek el vele, mintha kötetekre menő oktatólagos parancsot írok össze erről.

A baj csirája a szétszórt elhelyezésben rejlik, gyökere orvoslást tehát csak oly eszköz hozhat, melynek segítségével az oktató és oktatott közötti távolságokat csökkenteni lehet, s amely közöttük a közvetlen érintkezést lehetővé teszi.

Ezen célra kivánni sem lehet jobb eszközt a gyors, olcsó, megbízható és mozgékony modern motorkerékpárnál.

Segítségével akkor es annyiszor érintkezhetik a szárnyparancsnok alárendeltjeivel, amikor és ahányszor annak szükségét látja. Egy óra alatt legtávolabbi örsön is megjelenhetik s azt közvetlenül irányíthatja.

Motorkerékpáron 12 óra alatt a szárny összes örseit ellenőrizni lehet, egyetlen ilyen ellenőrző körúton bizonyára többen látna a szárnyparancsnok, mint amit egy hónap alatt az őrsjárat lapokból ki tud böngészni.

A motorkerékpár lehetővé tenné, hogy a szárnyparancsnok örseire rövid — 3 órás — oktatásokra kiszálljon, mely kiszállásoknál napidíj egyáltalán nem merülne fel.

De úgy hiszem, a további indokolás felesleges is; akik a közbiztonsági szolgálat irányításával, a legénység oktatásával, nevelésével és ellenőrzésével foglalkoznak, azok mind jól tudják, kötelességük teljesítését mily óriási mértékben nehezíti a szétszórt elhelyezés s azok örömmel fogják üdvözölni azt az eszközt, mely lehetővé teszi, hogy tulajdonképpeni hivatásuknak fokozottabb mértékben megfelelhessenek.

A kérdés anyagi részének tárgyalásánál kimutattam, hogy ugyanannyi utazást feltételezve, a motorkerékpár használatával tényleges megtakarítás volna elérhető; a fentiekben rámutattam, hogy segítségével testületünk legsúlyosabb problémája — a tiszt és legénység gyakoribb érintkezése s ezzel a túltengő irásbeliség visszaszorítása — megoldást nyerne.

Mi akadályozza mégis annak rendszeresítését? Nincs rá fedezet?

Oly fontos kérdésnél, mint az ország rendjének biztosítására hivatott testületünk akcióképességének növelése, ily jelentéktelen összeg előteremtése nem tartozhatik a lehetetlenségek közé.

Vagy talán az, hogy tisztjeink nem értenek a motor kezeléséhez?

Nos ezt előbb-utóbb mindenkinek úgyis meg kell tanulnia. Hisz manapság már mindinkább kezd felülkerekedni az a felfogás, hogy a technikai eszközök-höz érteni épp úgy hozzátartozik az általános műveltséghez, mint a római birodalom történetének ismerete.

Mindinkább a múlté lesz az az ember, ki restelli bevallani, hogy egy latin citátumot nem ért meg, de egy cseppet sem szégyenkezik azon, hogy pl. a telefonról — melyet naponta használ — csak annyit tud, hogy egyik lyukba beszélni, a másik lyukon hallgatni kell.

Fontos nemzetünk múltjának ismerete, mert abból erkölcsi erőt merítünk; de épp oly fontos a jelent s jövőt jelentő gépek ismerete is.

Gondoljunk arra, hogy a népek vitájában bizonyára nyomósabb argumentum volt a harminc és feles moza-

rak dörgése, mint annak emlegetése, hogy Magyarországon századokon át volt Európa védőbástyája.

Éppen azért, mert a motorhoz csak kevesen értenek, a motorkerékpár szolgálatba állítása csak lassan haladhat előre. Mielőbb meg kell tehát azt kezdeni, hogy a bűn és üldözés versenyében le ne maradjunk.

Ezért azon szárnyparancsnokoknak, kik értenek a motorhoz (megvan a gépjárművezetői vizsgájuk) sürgősen ki kellene utalni a gépeket, hogy annak használhatóságát a mi viszonyaink között kipróbálhassák. A gyakorlati kipróbálás, a nyert adatok feldolgozása, az összes szárnyparancsnokoknak a motor kezelésére való kiképzése úgyszintén túlságosan sok időt fog még igénybe venni!

Az idő halad s nekünk vele kell tartanunk, mert különben találkozni fogunk vásári tolvajokkal, kik a robogó autóból mosolyogják le az ekhós szekéren döcögő szárnyparancsnokot.

Régi magyar katonai büntetések.

Irta: ZSOLDOS BENŐ,
budapesti kir. ítélőtáblai bíró.

II.

Mult cikkem végén a XVIII. század elejéről való *huszár-rendtartás* ismertetését ígertem, mely az a korbeli katonai büntetésekre vonatkozóan tartalmaz körülményes rendelkezéseket. Elejétől végig fölöttébb érdekes írás ez a huszár-rendtartás, melyet egész terjedelmében először néhai Vajna Károly kir. tanácsos, a budapesti kir. országos gyűjtőfogház volt igazgatója tett közzé a hazai régi büntetésekről írott kétkötetes nagy munkájában és pedig néhai Pekáry József rendőrfőkapitányhelyettes birtokában volt régi kézirat alapján, annak szószerinti, sajátos írásmódjában, mely nem egy helyen nehezebben érthetővé teszi. Ebből az öt részből álló, bőbeszédű írásműből szedtem ki a tárgyunkhoz szükséges instrukciókat, amint azokat az 1722-ben alakult közös hadseregbeli magyar vezénylet alá tartozó huszárezredben alkalmazták.

A rendtartás első része a vesszőztatás, kengyelszíjaztatás vagy farmatringoztatás végrehajtását írja le. Ezt a büntetést rendszerint csoportosan szokták végrehajtani az arra ítéltéken. A megjelölt helyre kivezényelt néhány szakasz katona mind egy-egy vesszőt, kengyelszíjat vagy farmatringot vitt magával aszerint, hogy ezek közül melyikre szól az ítélet. Aztán az *Oberstwachmeister* a csapatot vonalba állítja, miközben a profosz az elítélt katonákat erős fedezettel „jó vigvázás alatt” odavezeti és a jobb szárny végénél megállítja. Ekkor az *Oberstwachmeister* elrendeli, hogy a vonal első rendje forduljon jobbra s balra a hátsó vonallal szemben, a puskát a bal lábhoz helyezve, jobb kézben pedig a vesszőt vagy a kengyelszíjat és farmatringot ütésre készen tartva. Ekkor a profosz az elítélttel levéteti az ingét s az embert a katonák kétsora közt szalasztja, minden közember tartozik az elítélttre egyet „tehetsége szerint hát hosszában vagy vállon alul csapni”, — miközben az adjutáns pálcával a rendeken túl a deliquens irányában „fel és alá nyargalózik” s ha valamelyik közember nem tenne eleget a köteletségének, jót üt rajta. — Érthető tehát, hogy ilyenkor akárhány katona az elítélt rovására, eme köteletség teljesítése körül minél nagyobb tehetséget igyekezett bebizonyítani. Általában a lovas katonaságnál a vesszőzés ritka volt, ezt inkább a gyalogságnál alkalmazták, míg amott a kengyelszíj és farmatring szerepelt.

A halálos ítélet végrehajtását az *Oberstwachmeister* vagy annak távollétében az idősebb kapitány vezeti; részt vesz azon a kapitány strázsamester, három koprál (káplár) és száz közkatona, kik a kivégzés helyére „minden fegyvervonás és trombitaszó nélkül csöndesen nyomakodnak”. Az előírt elhelyezkedés után a kivont kardú *Oberstwachmeister* parancsára a profosz az elítélttet a vasból kivéteti, aztán az auditor még egyszer felolvassa az ítéletet s ennek végeztével a profosz által neki átnyújtott pálcácskát kettétöri és magától elveti; ekkor megszólal a profosz: „*Oberstwachmeister úr, gratia, másodszor is gratia, harmadszor is az Istenért gratia.*” — De ha az *Oberstwachmeisternek* arra az *Oberstwertől* megbízása nem volna és a zászlótartók

sem hoztak volna azonközben, — így felel: *Istennél vagy a gratia, itt nincsen.* — majd megparancsolja a profosznak, hogy a hóhér kezébe adja a kivégzendőt, akinek is odataszítja s az végrehajtja a kiszabott ítéletet.

„Akiket felakasztanak — mondja a rendtartás — vagy kerékben törnek, csak napnyugat után, a hóhér által temettetnek el, noha sokszor a keréken is hagyatgatnak nagyobb elrettentés okáért, akik pedig arquebuziroztatnak, azokat a pajtásai mindjárt a katonaság elmenetele után, de sine conductu szokták eltakarítani.”

Ha az ítéletet nem hóhér hajtja végre, hanem az golyó általi halálra szól („arquebuzirozás”), — a profosz az ítélet felolvasása után egy külön nyitott helyre vezeti az elítélttet, aki azonnal letérdepel, egy-két bajtársa beköti a szeméit, majd „a hat már előre a végre kommandórozott régi és jó Puskás Köz Katona közül három lassan felvonván a karabinjait, hogy a deliquens meg ne hallja s azon ne alterálódjék, a háta mögé áll, ketteje azok közül az elítélt szívére, a harmadik pedig a fejét célozván, mikor a spiritualis az imádság után a *Miatyánkot* mondja és utoljára arra jön: de szabadíts meg a gonosztól: akkor az *Oberstwachmeister* a kardjával int s a három katona azon szempillantásban tüzet ad, hogy ha pedig azon lövésekre meg nem halt volna, a másik három katona lép oda s azok a fejébe és szívébe lönek”.

A rendtartás a 4-ik részében intézkedik arról az esetről, midőn az ítéletet az elő nem keríthető elítélt távollétében kell végrehajtani. Először is a szökevényt (profugus) a törvény elejébe idézik; — ezt az auditor hajtja végre egy trombitás, 1 káplár és 6 közkatona közreműködése mellett akképen, hogy tizennégy naponként háromszor, tehát 6 héten át — akár tiszt, akár közember legyen az elítélt — a trombitás minden ilyen napon háromszor megfújja az „appel“-t, utána pedig az auditor nyilvánosan kihirdeti az idézést. Ha az elítélt nem jelentkezik, haditörvényszék tartandó, mely elrendeli, hogy a szökevény neve az „akasztófára veretessék”. — majd ezt pergamenre írják „vagy pléhre, hogy tovább tartson” — s az auditor átadja a profosznak, aki egy káplár és 6 közember kíséretében a törvénytevő-helyhez megy, hol az írást átadja a hóhérnak, aki aztán ezt „jó erős szegekkel” leszegezi. Az már aztán a profosz kötelessége: később is ügyelni arra, hogy az írás az akasztófáról „le ne szakasszék, vagy el ne rontassék”.

Mindezeknél sokkal körülményesebb az eljárás a rendtartás szerint akkor, ha a már hóhér kezébe átadott és akasztófa elé állított elítélt a kivégzés megtörténte előtt legfelsőbb kegyelemben részesült. Ennek a szerződés részletesen előírt katonai parádéval, zászló alatt történt, amikor is a kiszemelt helyen az *Oberstwachmeister* parancsára a katonaság kört formált s azon négy lépésnyi nyílást bagytak; e nyílás előtt a kegyelmet kapott bűnösnek le kellett térdepelnie 20 lépésnyire, majd a kör felé 5 lépésnyire kellett négykéz-láb másznia, — „azután térdre áll, a kezeit feje fölött összeesapván, az Istenért kéri becsületes nevének visszaadását s ismét más öt lépésnyire mászik, hasonlóképen felkiáltván, négykéz-láb”, mire a parancsnok forma szerint kérdi tőle, hogy mit akar, erre az elítélt harmadszor is térdre áll és becsületes nevéért esedezik, — majd a parancsnok azt feleli, hogy „az tekintetes Regiment megadja tenéked becsületes nevedet a zászló megforgatásával és hasonlóvá tészem más becsületes katonához”. Ekkor a bűnös a kör közepére megy, a süvegét a szájaiban tartva, mert t. i. a legelső négykéz-láb mászástól kezdve állandóan a szájaiban kell tartania süvegét s csak amíg szól, addig fogja azt a jobb kezében. Alig ér a kör közepére, a zászlótartó leszáll a lováról, kezébe veszi a zászlót s a megkegyelmezett megy, aki letérdepel, a zászlótartó pedig a zászlót annak feje fölött megforgatja és a kóplya alsó végével a fejét „megtaszítja”. Itt megjegyzi a régi írás, hogy „mivel a lovaságnál a zászlók kóplyái alól is meg vannak vassal hegyesítve, lassan bántik a zászlótartó, hogy a deliquens fejét bé ne törje”. Közben a zászlótartó így szól: „Én téged becsületes emberré teszek a fölséges római császár, kegyelmes urunk nevében”, — majd másodszor is megforgatja fölötte a zászlót s ismét megtaszítja az óbester nevében. — a harmadszori megforgatáskor is megtaszítja a fejét a *Tekéntetes Regiment* nevében. A harmadik ütés után a megkegyelmezett kiejti a szájaiból a süveget és felkél s a süveget a nyílás felé rúgja, hol

Február 3-án temették el Bartha Richárd kabinetirodai főnököt. A gyászmenetben résztvett Kormányzó Úr Ö Főméltósága is, nejével és két fiával együtt. Mögöttük a miniszterelnök.

már ott áll a strázsamester egy másik süveggel, amit annak fejébe nyom és a kardot átadja az Oberstwachmeisternek, ki azt a kegyelmezett kezébe adja e szavakkal: „íme, megtétetted a te becsületes neved és a fegyvered is!” — majd a kivezényelt katonasághoz fordulva meghagyja, hogy „senki nagy büntetés alatt szemére ne vesse, hanem ki-ki becsületes pajtásának és katonának tartsa.” Erre aztán megfújják a trombitát, a zászlótartó visszamegy a helyére és a szertartás véget ér.

A Khevenhüller-dragonyosok 1739-ből való rendszabályai szerint a pártütés büntetése a becsületes és a becsstelen halál, a dolog mivolta és módja szerint, amint elkövettetett, ami a gonosztettet öregbíti vagy csökkenti. A szökőknek büntetése akasztás, a közembereket illetően pedig, kik katonai kötelességeiket az ellenséggel szemben nem teljesítik: a sorshúzás szerint minden tizediket a szabad mezőn és az országút mellett fákra felkel akasztani, oldalfegyverét elébb a hóhér törje el és verje vele arcul. Aki bűnösnek találta, becsstelen gazembernek ítéltetik és törvényen kívül helyeztetik.

Tagadni nem lehet, hogy csak azt művelhetjük tökéletes ügyességgel, amit mesterség — s nem időtöltésképen üzünk. Ismerje meg tehát kiki, mi az ő mestersége s tisztje, ha valamiben felsőbbiséget vágy elérni, fejtse ki azt tehetsége szerint, foglalatokodjék azzal minden nap, s tegye azt s csak azt minden vizsgálati s tanulási főtárgyává; minden egyebet melleleg folytasson, az legyen dolga, egyebek nyugalmi, pihenési.

Széchenyi.

A lovak rossz szokásairól.

Irta: Dr. HALASY KÁROLY aligazgató állatorvos.

A lovak rossz szokásai rendszerint a csikónevelésnél vagy a ló használásánál elkövetett hibák következményei; ezeknek egyrésze a ló használhatóságát és ezzel kapcsolatban az értékét is csökkentik, másik része pedig olyan, hogy miatta a ló emberre-állatra egyaránt veszélyessé válhat. Általános tapasztalat, hogy a lovak igen könnyen sajátítják el a rossz szokásokat, annál mehezebb azonban őket azokról ismét leszoktatni. A rossz szokások eredete legtöbbször a meg nem felelő, elsősorban a durva, goromba bánásmódra vezethető vissza. A ló természeténél fogva félénk állat, amely jóindulatú, (amelltt határozott) bánásmóddal válik bizalmassá; a durvaságok, ütlegetések ellen a maga módja szerint védekezik, s egyik-másik védekezési módja egy-egy rossz szokást válthat ki. Ha a lóhoz észrevétlenül közeledünk és ráütünk, néha csak összerezzen, némelykor azonban hathatósabban védekezik és kirúg; s ha többször ismétlődik, a ló rugossá válik, különösen, ha előtte ismeretlen ember bántja így vele. A ló megjegyzi magának azt, aki őt bántalmazta, mint jótévőjét, elsősorban az ápolóját is felismeri; igen gyakran tapasztalható, hogy a rúgós-harapós ló egyáltalában nem bántja az ápolóját, míg más, előtte ismeretlen emberre egyenesen életveszélyes lehet. Kínzójának tekintti a ló az őt kezelő állatorvost is, mivel a gyógykezelés rendszerint fájdalmat, vagy legalább is kellemetlenséget okoz neki. Magam is nem egyszer tapasztaltam, hogy a kezelésben állott egyik-másik, egészen szelid természetű ló még hónapok múlva is félt tőlem s némelyik határozottan ellenséges indulattal viseltetett irántam, úgy, hogy amint az